

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในส่วนภูมิภาคและผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้คือ

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน
  - 2.1 ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียน
  - 2.2 แนวคิดการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
  - 2.3 หลักการและกระบวนการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียน
3. โครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. ผู้นำท้องถิ่น กับการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาชีพหลักในการทำสวนยางพารา ทำสวนมะพร้าว ทำสวนผลไม้ ทำไร่ ทำนา และทำประมง แต่มีชาวไร่ ชาวนาในบางท้องที่ว่างจากฤดูกาลทำนาจะไปรับจ้างเกี่ยวข้าว ทำสวนยางพารา ทำประมงในจังหวัดใกล้เคียง และในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง คือ ประเทศมาเลเซีย ซึ่งจะมีรายได้ประมาณ 12,000 - 17,000 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529)

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามหนาแน่นที่สุดในจังหวัดปัตตานี คิดเป็นร้อยละ 82 รองลงมาได้แก่ จังหวัดนราธิวาส และยะลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526)

ศาสนาอิสลามมีบทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติทุกแง่มุม มีคำสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ฯลฯ มีคำสอนทั้งในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับโลกนี้และโลกหน้าอย่างสมบูรณ์ ซึ่งแทบจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมใด หรือแนวคิดใดของมนุษย์ที่จะพ้นจากขอบข่ายของศาสนาอิสลาม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2524 อ้างอิงมาจาก อารง สุทธศาสตร์, 2523)

เอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือ ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิทยาการ การเฝ้าหาความจริงของงานในทางวิชาการแต่ความเจริญทางวิชาการจะต้องไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม คำสอนของศาสนา ความเจริญจะต้องไม่นำความเสียหาย ความเดือดร้อนมาสู่ส่วนรวม (ต่วน สุวรรณศาสตร์, 2524)

ชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไปเป็นผู้รักสันโดษ ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อจิตใจของเขาเหนือสิ่งอื่นใด ศาสนาสร้างขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมครอบงำชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยที่นับถือศาสนา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531) แทบจะกล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามกำหนดวิธีปฏิบัติของชาวมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย (ขจัดภัย บุรุษพันธ์, 2515)

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมอีกอย่างหนึ่ง คือ สภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ที่คล้ายคลึงเกี่ยวข้องกับประเทศมาเลเซีย จึงเป็นเหตุให้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซียมากที่สุด ทั้งนี้เพราะนับถือศาสนาเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกัน รวมทั้งการสมรส การทำมาหากินแบบเดียวกัน (เปรมจิต บุตรสีทา, 2524)

ศาสนาอิสลามกับวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องเดียวกัน สิ่งใดที่ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม ก็ว่าสิ่งนั้นไม่ใช่วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมหากพิจารณาปฏิบัติจัดเป็นบาป (นพดล วิจารณ์ธรรมศาสตร์, 2523) ดังนั้นจึงยึดถือเอาบทบัญญัติของศาสนาเป็นธรรมนูญแห่งชาติ (Code of Life) หรืออีกนัยหนึ่ง ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมขึ้นอยู่กับบทบัญญัติ

ของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด และจะให้ความสำคัญเคารพนับถือคัมภีร์อันกุรอานอย่างสูงสุด (สมเจีย
อนุมานราชชน, 2514)

หลักการสำคัญที่ชาวไทยมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิญาณตนว่ามีพระเจ้าองค์
เดียวคือ "องค์อัลเลาะห์" นมัสการ พระเจ้าเคร่งครัดวันละ 5 เวลา การบริจาคทาน
"ซากาตฟิตเราะห์" เริ่มตั้งแต่วันแรกของเดือนรอมฎอน (เดือนถือศีลอด) การถือศีลอดและการ
ไปหาพิธีฮัจย์ ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นิยมตั้งชื่อและชื่อสกุลตามชื่อผู้นำทางศาสนา
เช่น ผู้ชายตั้งชื่อขององค์อัลเลาะห์ นามหน้าด้วยคำ "อับลุ" เป็นต้นว่า อับลุเลาะห์ (แปลว่า ช้า
ขององค์อัลเลาะห์) อับลุอรอซิม (แปลว่าองค์อันเลาะห์ผู้ทรงเมตตา) ฯลฯ หรือตามชื่อท่าน
ปมูฮัมหมัด เช่น อาอีซหฺ อาลีหมะห์ ฯลฯ

การแต่งกาย สตรีชาวไทยมุสลิมนิยมสวมใส่เสื้อผ้าปกคลุมร่างกายค่อนข้างมิดชิด เนื่อง
มาจากหลักศาสนาห้ามมิให้สตรีเปิดเผยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้สตรีโดยทั่วไป ไม่นิยม
แต่งกายเช่นคนไทยทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ที่เป็นข้าราชการเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ 2531)

ในแง่ของศาสนาแล้วมิใช่จะเป็นสาเหตุของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาอาจจะ
เกิดจากสาเหตุอื่น เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา (อุทัย หิรัญโศ, 2521) และ
ความไม่เข้าใจกัน (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2524 : 26 อ้างอิงมาจาก โมหัมหมัด อับลุกาเดร์,
2523)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่าสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้มี ดังนี้ คือ

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมด้านภาษาที่คล้ายคลึงกับประเทศ
มาเลเซีย และใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน

3. สภาพทางการศึกษา

สภาพทางการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน สำหรับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน มีหน่วยงานต่าง ๆ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบจัดเกือบทั้งสิ้น ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมการฝึกหัดครู และหน่วยอื่น ๆ คือ กองการศึกษาเทศบาล และทบวงมหาวิทยาลัย

การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นอกจากจะสังกัดกรมสามัญศึกษา แล้ว ยังมีโรงเรียนมัธยมอีกประเภทหนึ่งที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนด้วยที่เรียกว่าโรงเรียนเอกชนอิสลาม ในปี พ.ศ. 2528 มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาที่เปิดสอนทั้งสิ้น 166 โรงเรียน จำนวนนี้อยู่ในจังหวัดปัตตานีมากที่สุด คือ 78 โรงเรียน จังหวัดนราธิวาส 54 โรงเรียน จังหวัดยะลา 24 โรงเรียน (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2529) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีทั้งที่เปิดสอนเฉพาะวิชาศาสนาอย่างเดียว และเปิดสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญควบคู่กัน สำหรับความนิยมนั้น ในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลา นิยมโรงเรียนที่เปิดสอนศาสนาอย่างเดียว แต่ในจังหวัดนราธิวาสจะนิยมเรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนาควบคู่กัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531)

การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขึ้น เนื่องจากชาวไทยมุสลิมมีความเชื่อว่าการศึกษาศาสนาอิสลามเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น พ่อแม่ผู้ปกครองของชาวไทยมุสลิมเห็นว่าการศึกษาที่รัฐจัดให้ในช่วงก่อน พ.ศ. 2513 ไม่ได้ให้ความรู้เรื่องศาสนาอิสลามตามที่ต้องการ และไม่มีการสอนวิชาชีพที่เป็นประโยชน์โดยตรง แม้ว่าในเวลาต่อมารัฐอนุโลมให้สอนวิชาศาสนาด้วยภาษาไทย แต่ผู้ปกครองก็ต้องการให้สอนด้วยภาษามลายู ดังนั้นถ้าโรงเรียนใดไม่ได้สอนศาสนาด้วยภาษามลายู ผู้ปกครองจะพยายามส่งเสริมด้วยการจัดครูและกลุ่มเรียน หรือตั้งโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการในหมู่บ้านเอง โดยให้เด็กใช้เวลาว่างก่อน หรือหลังจากไปโรงเรียนของรัฐ หรืออีกกรณีหนึ่งก็คือ ส่งเด็กไปที่โรงเรียนปอเนาะ (PONDOK) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยโต๊ะครูที่มีความรู้ในหลักธรรมของศาสนาอิสลาม ผู้ปกครองก็จะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนกับโต๊ะครูที่ตนนิยมศรัทธา ผู้ปกครองและ/หรือนักเรียนจะปลูกกระท่อมที่เรียกว่าปอเนาะเป็นที่พักอาศัยระหว่างเรียน ซึ่งกระท่อมหนึ่ง ๆ พักได้ประมาณ 2-3 คน นักเรียนชายนักเรียนหญิง แยกพัก

คนละบริเวณกัน การเรียนการสอนขึ้นกับโต๊ะครู ไม่มีหลักสูตรและกำหนดเวลาแน่นอน ผู้เรียนจะต้องหุงหาอาหารกินเอง และช่วยโต๊ะครูทำนาทำสวนด้วย

การส่งเด็กไปโรงเรียนพอเหมาะมักทำกันหลังจากที่ได้จบการศึกษาภาคบังคับ เพราะเป็นวัยที่เด็กพอจะไปอยู่ประจำโรงเรียนพอเหมาะโดยลำพัง ต่อมารัฐบาลเห็นความสำคัญของโรงเรียนพอเหมาะมากขึ้น แต่เห็นว่าเป็นการเรียนด้านศาสนาอย่างเดียว น่าจะปรับปรุงให้สอนทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนาควบคู่กัน และให้จัดทะเบียนโรงเรียนพอเหมาะเป็นโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลาม อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยรัฐบาลให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรูปต่าง เช่น ให้นำเงินช่วยเหลือ จัดส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ หรือวิชาชีพ ให้อุปกรณ์การเรียนการสอน หรือวิทยากรส่งเคราะห์ หรือให้สิทธิบางประการ

สำหรับการศึกษาออกโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนั้น ๆ และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ จังหวัดสงขลา มีการจัดการศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีพ ประเภทที่ไม่มีชั้นเรียน ได้แก่ กลุ่มสนใจฝึกสอนวิชาชีพระยะสั้นตามหลักสูตรสารพัดช่าง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชนประจำที่และเคลื่อนที่แก่ประชาชนทั่วไป จากการสำรวจจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2529 พบว่าจังหวัดปัตตานีและนราธิวาสมีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในช่วงอายุ 14 - 50 ปี จำนวน 30,000 - 40,000 คน มีผู้ไปรับบริการที่จังหวัดปัตตานีเพียงร้อยละ 19 แต่มีผู้ได้รับใบรับรองเป็นผู้รู้หนังสือร้อยละ 3 (ข้อมูลกรมการศึกษานอกโรงเรียน 14 กรกฎาคม 2529)

ทางด้านการศึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมหลายประเด็นดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531)

1. ปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษาทั่วไป สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เป็นอุปสรรค เด็กมีโอกาสเข้าเรียนได้อย่างทั่วถึงในระดับประถมศึกษา แต่ในระดับมัธยมศึกษา ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมไม่นิยมส่งบุตรหลานของตน เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล เพราะมองไม่เห็นความจำเป็นและเห็นว่าการศึกษาวิชาศาสนาในโรงเรียนพอเหมาะมีความสำคัญกว่า ประกอบกับปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม ประชากรในภูมิภาคนี้บางส่วนมีการประกอบอาชีพไม่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอนมักจะร่อนเร่ พเนจรย้ายถิ่นอยู่เสมอ ทำให้เด็กเรียนไม่ประจำที่ เพราะต้องติดตาม

ผู้ปกครองไปด้วย อีกประการหนึ่งบางหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก นอกจากนี้ ผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

2. ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพทางการศึกษา นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในเวลากลางวันแล้ว เด็กยังต้องมีการไปเรียนศาสนาอิสลามในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน และในตอนเย็นหรือค่ำเมื่อกลับจากโรงเรียน รวมทั้งวันหยุดและวันเสาร์-อาทิตย์อีกด้วย ทำให้มีเวลาที่จะศึกษาวิชาสามัญน้อยไป นอกจากนี้ยังมีสาเหตุเนื่องมาจากการขาดเรียน จากข้อมูลของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี พบว่า มีนักเรียนขาดเรียนถึงร้อยละ 11-14 ต่อเดือน การไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ทำให้การใช้และพูดภาษาไทยเพื่อสื่อความรู้ความเข้าใจในการเรียนไม่คล่องตัว ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้สอน ครูส่วนใหญ่ไม่มีภูมิสำเนาในภูมิภาคนี้ มักจะมีการโยกย้ายอยู่เสมอทำให้มีการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่องซึ่งทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนไปด้วย

3. ปัญหาในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาที่มีทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก บางโรงเรียนมีครูเกินความต้องการ แต่บางโรงเรียนขาดแคลนครู ยิ่งกว่านั้นบางโรงเรียนมีครูไม่ครบชั้น และการจัดสรรงบประมาณไม่ได้สัดส่วนซึ่งทำให้มีผลต่อการศึกษาอย่างมาก

4. การที่เด็กไทยนับถือศาสนาอิสลามข้ามไปเรียนฝั่งมาเลเซีย จากข้อเท็จจริงพบว่ามีเด็กนักเรียนไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อย ที่อยู่ตามอำเภอชายแดนข้ามไปเรียนในประเทศมาเลเซีย จากการสำรวจของสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 พบว่า ใน 7 อำเภอของจังหวัดนราธิวาส มีนักเรียน 888 คน ที่ข้ามไปเรียนในประเทศมาเลเซีย ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ปกครองถึงมูลเหตุจูงใจที่ส่งบุตรหลานไปเรียนในประเทศมาเลเซีย พบว่า

4.1 ผู้ปกครองมีความรู้สึกผูกพันว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย การดำรงชีวิตประจำวันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับญาติและเพื่อนบ้านที่อยู่ฝั่งประเทศมาเลเซีย จึงต้องการให้บุตรหลานได้มีความรู้ด้าน ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศมาเลเซีย เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสัมพันธ์กับชาวมาเลเซียต่อไป

4.2 เหตุทางวิชาศาสนา ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและเห็นว่ามาเลเซียเป็นประเทศที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้นการเรียนวิชาศาสนาอิสลามในมาเลเซียจะได้ผลกว่าการเรียนในประเทศไทย

4.3 เหตุผลจากภาษา เด็กไทยมุสลิมมีความถนัดทางการใช้ภาษามลายูเพราะเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันทำให้สามารถเรียนในประเทศมาเลเซียได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้ปกครองเชื่อว่าจะได้ความรู้ภาษาอังกฤษดีกว่าเรียนในไทย เพราะประเทศมาเลเซียเคยเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ

4.4 เหตุผลด้านอาชีพในอนาคต ผู้ปกครองหวังว่าการจบการศึกษาจากประเทศมาเลเซียจะมีโอกาสได้ทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งให้ค่าตอบแทนสูง

4.5 เหตุผลด้านค่านิยมของผู้ปกครอง ผู้ปกครองเชื่อว่าประเทศมาเลเซียเจริญกว่าประเทศไทยในทุก ๆ ด้าน การส่งบุตรหลานไปเรียนในต่างประเทศย่อมดีกว่าในประเทศ

4.6 เหตุผลด้านเศรษฐกิจ การศึกษาในประเทศมาเลเซียโดยเฉพาะในโรงเรียนรัฐบาลไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งแม้จะเสียค่าเล่าเรียนก็ไม่แพงนัก นอกจากนี้โรงเรียนยังมีสวัสดิการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ให้ตำราเรียนฟรี ให้ทุนการศึกษา และมีบริการอาหารกลางวัน เป็นต้น อีกประการหนึ่งก็คือ โรงเรียนในประเทศมาเลเซียเปิดเรียนเพียงครึ่งวัน ทำให้นักเรียนสามารถกลับไปทำงานช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบอาชีพได้

5. ปัญหาด้านคุณภาพของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมี ดังนี้ คือ

5.1 ปัจจุบันยังคงมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จดทะเบียนแล้วบางแห่งที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนปอเนาะแบบดั้งเดิม สอนวิชาศาสนาอย่างเดียว และไม่เกี่ยวข้องกับทางราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถเข้าไปควบคุมติดตามการดำเนินงานได้

5.2 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปิดสอนวิชาสามัญ เจ้าของหรือผู้จัดการโรงเรียนบางแห่งยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ จึงไม่ค่อยยี่ห้อให้การสนับสนุนเท่าที่ควร

5.3 เนื่องจากผู้บริหารของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนั้น ประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภท คือ โต๊ะครูหรือผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ผู้จัดการ และครูใหญ่ บางโรงเรียนผู้รับใบอนุญาตหรือโต๊ะครูมีบทบาทในการบริหารโรงเรียน และบางโรงเรียนก็ขึ้นอยู่กับผู้จัดการหรือครูใหญ่ จากการสำรวจคุณสมบัติของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้สามัญจบชั้น ป.4 อายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี ความสามารถในการใช้ภาษาไทยมีน้อยมาก ทำให้การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐทำได้ไม่ทั่วถึงและไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จากที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า ในด้านสภาพทางการศึกษา ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้จัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะจัดการศึกษาให้กับผู้ไม่รู้หนังสือ โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ สงขลา และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดต่าง ๆ

4. การใช้ภาษาไทย

ภาษาเป็นวิชาทักษะ มีลักษณะสำคัญที่เชื่อมโยงกัน 2 ประการ ได้แก่ การรับเข้ากัน 2 ประการ ได้แก่ การรับเข้าถึงความเข้าใจภาษา อันได้แก่ทักษะการฟังและการอ่านกับการถ่ายทอดหรือการส่งออกแสดงถึงการใช้ภาษา ได้แก่ทักษะการพูดและการเขียน ดังนั้นการที่จะสอนภาษาไทยให้บรรลุจุดมุ่งหมายจึงจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะทั้งสองด้าน คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน เพราะถ้าผู้พูดหรือผู้เขียนใช้ภาษาไม่ถูกต้อง คือพูดไม่ชัด เขียนไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้ความเข้าใจในการสื่อสารความหมายคลาดเคลื่อนไปได้ในชีวิตประจำวันของคนเรา ต้องใช้ทักษะทางภาษาทั้งสองด้านนี้อย่างผสมผสานกัน ทั้งการรับเข้าและถ่ายออกไป ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิด ต้องอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ฟังเพื่ออง เครือตราชู อ่างถึงใจ อนันต์ ทิพย์รัตน์ และคณะ, 2532)

ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายถ่ายทอดวิชาการสาขาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนนั้น ควรฝึกความพร้อมทางภาษาไทยให้นักเรียนเป็นพื้นฐานเสียก่อน หน่วยงานนิเทศกรมสามัญศึกษา จึงกำหนดบทบาทผู้เรียนผู้สอนภาษาไทยเมื่อเริ่มใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนี้ (สุทธิฉล โนนพันธุ์ อ่างถึงใจ อนันต์ ทิพย์รัตน์และคณะ 2532)

4.1 การเตรียมความพร้อมในการเรียนภาษา สำหรับระยะแรกเริ่มเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมและประสบการณ์เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมทุกด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน คิด และสังเกต

4.2 ผู้สอนต้องคำนึงว่า การใช้ภาษาในชีวิตของคนเรา ส่วนใหญ่ย่อมสัมพันธ์กันทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน ดังนั้นในการสอนภาษาไทยจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะทั้งสองด้านให้สัมพันธ์กัน อาจจะแยกฝึกเฉพาะบางทักษะในบางครั้งตามความจำเป็น

4.3 จุดประสงค์สำคัญในการสอนภาษาไทยนั้น มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในภาษากลาง ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ทางราชการ และเป็นแหล่งรวบรวมสรรพวิชา ตลอดจนใช้เป็นสื่อกลาง เพื่อสื่อความหมายในการติดต่อทั่วไป รวมทั้งเป็นเอกภาพทางภาษาของชาติ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนและสื่อการเรียนควรรวบรวมให้สอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนที่ใช้ภาษาถิ่นก็ควรจะได้เรียนรู้ภาษาในชีวิตประจำวันส่วนหนึ่งของตน

4.4 แนวคิดใหม่ ๆ ในเรื่องการเรียนการสอน มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากที่สุด ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้สอนผู้กำหนดมาเป็นผู้จัดกิจกรรมและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และคอยช่วยเหลือแนะนำเท่าที่จำเป็น

4.5 ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล และรู้จักตัดสินใจ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ค่อย ๆ ปลุกฝังไปทีละน้อย ด้วยการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนสามารถคิดเองได้ ตัดสินใจเองได้อย่างถูกต้องมั่นคง และมีวิจรรยุมณฑลพอสมควรแก่วัย

4.6 ภาษาไทยเป็นวิชาที่กษะ ต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นอันมาก จึงใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และได้รับความสำเร็จในการใช้ภาษาตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนอาจจะใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการฝึกฝนใช้เวลาฝึกฝนให้เหมาะสม ไม่ให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย โดยให้สัมพันธ์กับปัญหาการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนด้วย

การฝึกทักษะทางการใช้ภาษาของนักเรียนนั้น นอกจากการเรียนการสอนในโรงเรียนแล้ว ในสังคมที่เลือกอันวยส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาของเด็กนับว่าสำคัญมาก เวลล์แมน (Wellman, 1955) กล่าวว่า พัฒนาการทางภาษามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผลจากการทดสอบความสามารถในการใช้คำศัพท์และประโยค พบว่าความสามารถในการใช้ศัพท์และประโยคแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเข้าโรงเรียน สภาพแวดล้อมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนคำศัพท์และสติปัญญาของเด็ก ได้แก่ หนังสือที่เด็กอ่าน โอกาสที่นักเรียนได้อ่านหนังสือ โอกาสที่เด็กได้ใช้อุปกรณ์ และของเล่นที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โอกาสที่เด็กได้ฟังนิทาน จำนวนเพื่อนเล่นที่บ้าน จำนวนผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2530) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.4 นิยมใช้ภาษาพื้นเมืองมลายูกับคนในครอบครัว และร้อยละ 46.4 ใช้ภาษาพื้นเมืองมลายูกับบุคคลภายนอก และแม้ว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 82.1 เคยศึกษาภาษาไทยมาก่อน โดยศึกษาจากในโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชนหรือพ่อแม่ ถึงร้อยละ 91.8 ของผู้ที่เคยศึกษา ซึ่งร้อยละ 50.6 ใช้เวลาศึกษาภาษาไทย 2 - 4 ปี ร้อยละ 38 ศึกษามากกว่า 4 ปี แต่มีความสามารถในการอ่าน เขียนภาษาไทย ระดับอ่านออกและเขียนได้เพียงร้อยละ 47 และ 49 ตามลำดับ สาเหตุแห่งการที่ความรู้ภาษาไทยถดถอยเหลือแค่ระดับอ่านออกเขียนได้ (เทียบเท่ากับชั้น ป.2) เป็นเพราะการที่ไม่มีโอกาสเรียนหรือเรียนแล้วแต่ไม่นิยมหรือไม่ถนัดในการใช้ภาษาไทย

เกี่ยวกับสภาพการไม่นิยมใช้ภาษาไทยของชาวไทยมุสลิมใน (อารง สุทธศาสตร์ อ้างถึง โจนันต์ ทิพย์รัตน์และคณะ, 2532) ได้กล่าวว่า

1. ภาษามลายูเป็นสมบัติของสังคมไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ ประชาชนได้ใช้ภาษามลายูตั้งแต่เด็กตาบรรพ์ ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะประดิษฐ์อักษรไทย อิทธิพลของภาษาได้ฝังอยู่ในโครงสร้างของสังคมและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอย่างลึกซึ้งไม่ว่าจะเป็นคนชาวบ้าน วรรณคดี สัญลักษณ์ต่าง ๆ ปรัชญาชีวิต จึงแทบจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าจะให้ประชาชนลืมหรือสลัดที่ภาษานี้ไป การสลัดที่ภาษาก็เท่ากับสลัดที่ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ของเขา ส่วนภาษาไทยไม่ใช่สมบัติทางสังคมของพวกเขา บรรพบุรุษของพวกเขาไม่เคยใช้มาก่อน

2. ภาษามลายูได้กลายเป็นภาษาของศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากจากประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามโดยใช้ภาษามลายูเป็นสื่อ ไม่ว่าจะเป็นการสอนตามโรงเรียนพ่อแม่ หรือตามบ้าน ตำราที่ใช้ก็เป็นภาษามลายูทั้งสิ้น

ส่วนพหุภาษา สายหู อ้างถึงโจนันต์ ทิพย์รัตน์และคณะ (2532) ได้ให้ความเห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ชาวไทยมุสลิมในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดภาษาไทยหรือพูดภาษาไทยไม่ได้ นั้นเป็นเพราะ

2.1 ประชาชนที่พูดภาษามลายูเป็นชนกลุ่มใหญ่ ประชาชนที่พูดภาษาไทยเป็นชนกลุ่มน้อย

2.2 ชำราชากรและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ใช้ภาษามลายูเมื่อประชาชนมาติดต่อราชการจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการสนทนาแต่อย่างใด

สำหรับภาษาที่ชาวไทยมุสลิมนิยมใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ภาษามลายูท้องถิ่น ซึ่งเรียกว่า ภาษายาวี โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอยู่ใกล้ชายแดนประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดทั้งศาสนาและชีวิตความเป็นอยู่ จึงทำให้ใช้ภาษามลายูติดต่อกันในชีวิตประจำวันและการศึกษาศาสนา ส่วนภาษาไทยนั้นไม่ค่อยมีโอกาสดูฟังและใช้กันในชุมชนของชาวไทยมุสลิม

เนื่องจากคนในชุมชนพูดภาษามลายูท้องถิ่น จึงตระหนักถึงความจำเป็นของภาษามลายู และมองไม่เห็นประโยชน์อันใดในการที่จะเรียนรู้ภาษาไทย ในบางครอบครัวพ่อแม่ หรือผู้ปกครองไม่สนับสนุนลูกหลานให้พูดภาษาไทย เพราะเกรงว่าจะเป็นการหันเหไปจากภาษา และวัฒนธรรมเดิมของตน ประกอบกับชาวไทยมุสลิมบางคนมีความคิดว่า ภาษาที่ถูกต้องของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็คือภาษามลายูเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ไม่เอื้อต่อการเรียนภาษาไทยของเด็กแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นเมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนถึงบ้านไม่มีการทบทวนภาษาไทย หรือท่องจำบทเรียน กลับต้องใช้เวลาตอนหัวค่ำอ่านคัมภีร์อัลกุรอานหรืออ่านหนังสือมลายู เตรียมตัวสำหรับการศึกษาทางศาสนาต่อไปในอนาคตอีก จึงทำให้ภาษาไทยที่ศึกษาเล่าเรียนมาจากโรงเรียนหมดความหมายไป (พิทยา สายหนู อ่างถึงงอนันต์ พิพย์รัตน์และคณะ, 2532)

แต่ชาวไทยมุสลิมสามารถพูดภาษาไทยได้ ก็จะช่วยในการติดต่อสื่อสารสร้างความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ดังที่ โหม่มมัด อับดุลกาเดร์ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความเห็นว่า การสื่อสารความเข้าใจของประชากรที่พูดภาษาต่างกัน สามารถใช้คนกลางหรือล่ามแปลได้ แต่ก็ยอมรับความจริงว่าล่ามบางคนแปลต่างความหมายไปเลยก็มี ฉะนั้นหากชาวไทยมุสลิมจำนวนมากมีความรู้ภาษาไทยสามารถถ่ายทอดความรู้สึก ความต้องการให้ฝ่ายบริหารประเทศได้ด้วยตนเอง สภาพ ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็คงจะดีกว่าในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การใช้ภาษาไทยของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ภาษาไทย จึงไม่นิยมสนับสนุนให้ลูกหลานเรียนรู้อาษาไทย พูดภาษาไทย และทำให้ลืมภาษาไทยที่เคยได้เรียนมาบ้างแล้ว ด้วยเหตุนี้ในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนระยะที่ 6 กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชาชนนอกระบบโรงเรียนสามารถอ่าน เขียนภาษาไทยได้อย่างทั่วถึง

2. การจัดการศึกษาออกโรงเรียน

1 ความหมายของการศึกษาออกโรงเรียน

ความหมายของคำว่า "การศึกษาออกโรงเรียน" ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างมากมาย เช่น

คณะกรรมการอำนวยการการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่ ในการประชุมเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2514 ไว้ว่า "การศึกษาผู้ใหญ่ คือ ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่จัดขึ้นให้แก่ประชาชนที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา"

ประชุมสุข อาชวอรุง (2518) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "การศึกษารูปนัยเป็น กิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบ ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือกภูมิหลัง และไม่เลือกสติปัญญา ความสามารถ หรือความถนัดครอบคลุมถึงการศึกษาที่ไม่มีพิธีรีตอง เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับทุกคนในสังคม กิจกรรมการศึกษาจัดได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เป็นวิชาการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย"

บรรจง ชูสกุลชาติ (2522) ให้ความหมายว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การศึกษาที่พยายามจะจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนซึ่งพลาดหวังในระบบโรงเรียน หรือไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนในระบบโรงเรียน หรือไม่ได้รับความเสมอภาคในระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้มีโอกาสได้มีความเสมอภาค และให้สมหวังในการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม"

ปฐม นิคมานนท์ (2525 : อ้างถึงใน สุรกุล เจนอบรม 2533) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่สังคมจงใจจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็น กิจกรรมเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อบ่มบรูณความต้องการด้านการเรียนรู้ ตามแต่ลักษณะบุคคลจะสนใจ

อุณา นพคุณ (2523) ได้ให้คำจำกัดความว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมเชิงการศึกษาที่ไม่ได้จัดขึ้นตามขั้นตอนปกติของการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจเชิงการศึกษาของผู้เรียนอย่างประหยัด และสอดคล้องกับปัญหา และสภาพแวดล้อม หลักสูตรระยะสั้น ยืดหยุ่นได้ จบได้ในตัวของมันเอง และใช้เวลาศึกษาสั้น"

สุนทร โคตรบรรเทา (2526) ได้ให้ความหมายมีสาระสำคัญว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีระบบ แต่เป็นระบบที่อยู่นอกโรงเรียนภาคปกติ เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตรและมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน มีผู้จัด และสามารถบอกได้ว่าเรียนแล้วจะได้อะไร จะรู้อะไร จะจบเมื่อไร จะมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นอย่างไร เป็นต้น"

สุรกุล เจนอบรม (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้เรียนอยู่ในระบบโรงเรียนปัจจุบัน ได้มีโอกาสเรียนรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านดี 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ โดยพิจารณาดังกล่าวนี้ผู้เรียนจะเลือกเรียนรู้ตามความต้องการ และความสนใจของตนเอง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2536) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึงกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนี้อาจเป็นเอกเทศ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น ๆ สำหรับหน่วยงานที่จัดนั้นอาจเป็นหน่วยงานทางการศึกษาโดยตรง หรือเป็นหน่วยงานที่อาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาอื่น ๆ

เซฟฟิลด์ และดีโจมา (Sheffield and Diejomaah 1972 : อ้างถึงใน พิณฑง สัตยพันธ์ 2528) ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษานอกระบบเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมการฝึกอบรมและการสอนนอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ของบุคคล แต่ละบุคคลจากพ่อแม่ จากโรงงานไปจนถึงการณรงค์ เพื่อให้ประชาชนทั้งหลายรู้หนังสือการศึกษา นอกระบบควรจะเป็นบริการที่สนองความต้องการหลายอย่าง เช่น เพื่อให้ผู้เรียนที่ไม่มีโอกาสเรียน

ในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ผู้ที่จบจากระบบโรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพสำหรับช่วยผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน"

ฟิลิป เอช คูมส์ (Philip H. Coombs อ้างถึงใน สุนทร โคตรบรรเทา 2526 : ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาใด ๆ ที่จัดไว้อย่างมีระบบและมีแบบแผนแต่จัดขึ้นนอกเหนือขอบข่ายโรงเรียนภาคปกติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่กลุ่มประชากรทั้งเด็กและผู้ใหญ่"

แมคคอลล (McCall 1979 : อ้างถึงในพินิจ สัตยพันธ์ 2528) ได้กล่าวว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาซึ่งเป็นชั้นเรียนนอกระบบโรงเรียน ส่วนการศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การศึกษาซึ่งเป็นชั้นเรียนในโรงเรียน ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกตินั้น ๆ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึง การศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่ และหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่ และหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหม่มสาว ฯลฯ"

จากที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การให้บริการทางด้านการศึกษาแก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ทั้งมีหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดให้ และศึกษาด้วยตนเองจากประสบการณ์

2. แนวคิดการจัดการศึกษาออกโรงเรียน

2.1 แนวทางในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน

ในการประชุมกลุ่มสัมมนาการศึกษาออกโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ 2517 , ได้สรุปแนวทางการจัดการศึกษาออกโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การศึกษาออกจากระบบโรงเรียน ควรมุ่งที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุด ให้สามารถหาสิ่งที่เรียนรู้ไปช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะช่วยบรรเทาปัญหาความแตกต่างในด้านรายได้ของประชาชน
2. การจัดการศึกษาออกโรงเรียน ควรให้สัมพันธ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ และการส่งเสริมในด้านเกษตรและอุตสาหกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และประชาชนในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมและเกษตร ซึ่งสืบเนื่องและส่งเสริมกันและกัน
3. การเน้นให้เห็นความสำคัญของการให้ ความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนการสร้างสรรคที่สอดคล้องกับมุ่งประโยชน์ในการสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ส่วนรวม นอกเหนือไปจากการเรียนเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล
4. ควรเร่งส่งเสริมในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมที่ดีของไทย ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ในขณะเดียวกันที่มุ่งจะเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่เหมาะสม ควบคู่กันไปกับการให้ความรู้ทางวิชาสามัญและวิชาชีพ
5. ควรกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตร และการดำเนินงานให้สนองความต้องการของส่วนบุคคล และส่วนรวมทั้งสังคมในเมืองและชนบท ทั้งนี้หลักสูตรและการดำเนินงาน อาจจะแตกต่างกันออกไป ตามสภาพความจำเป็น
6. ควรมุ่งส่งเสริมให้คนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ รู้จักคิดรู้จักแก้ปัญหา รู้จักตัดสินใจ สามารถปรับตัวและภาวะแวดล้อมให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีพร้อม ๆ ไปกับการให้ความรู้ทางเนื้อหาวิชาด้วย
7. ในการจัดการศึกษาออกจากระบบโรงเรียน ควรพิจารณากำหนดเนื้อหาในเรื่องซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเร่งด่วนของประเทศดังต่อไปนี้คือ การวางแผนครอบครัว เศรษฐกิจเบื้องต้น การ

สงวนทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ประชาธิปไตยในแง่ของการดำเนินชีวิต ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

8. ควรกำหนดโครงการที่จะดำเนินงานกับประชาชนเป็นแผนระยะยาว เพื่อให้ งานต่าง ๆ สืบเนื่องกันเป็นการสร้างความศรัทธาเชื่อถือในด้านประชาชนผู้รับบริการ และหาก ไม่จำเป็นไม่ควรเลิกสัมโครงการกลางคัน

9. ควรหาวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และช่วยตนเองบ้าง และ ถ้าเป็นไปได้ ควรพยายามส่งเสริมให้ประชาชนรับช่วงการดำเนินงานต่อไปเองได้

สุนทร สุนันท์ชัย (สุนทร สุนันท์ชัย อ่างอิงเหนือ ทวีป อภิสิทธิ์ 2523) ได้เสนอแนะ แนวการจัดการศึกษาอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักวิธีคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ นำข้อมูลจากหลาย ๆ ด้านมา ประกอบการคิดและตัดสินใจ ซึ่งจะได้มาจากการพิจารณาถึงสภาพและขีดความสามารถของตนเอง การพิจารณาถึงสภาวะของสิ่งแวดล้อม และการคำนึงถึงข้อเท็จจริงทางวิชาการประกอบกัน

2. เสริมสร้างทักษะให้ประชาชนมีฝีมือที่จำเป็นต่อการใช้ประกอบกิจ เพื่อการกินดีอยู่ดี ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะด้านวิชาชีพ โดยจัดทำหลักสูตรระยะสั้นให้สอดคล้องกับ ความจำเป็นและความต้องการของประชาชน

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา(2518) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาอกระบบโรงเรียนไว้ว่าให้ระบบการศึกษาเป็นระบบเปิดมากขึ้นยืดหยุ่น มากขึ้น ให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการประกอบอาชีพการงานและการศึกษาอกระบบโรงเรียน มีความประสานสัมพันธ์กัน และจัดระบบการศึกษาให้มีความคล่องตัว และสัมพันธ์กับการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ การ ศึกษาครอบครัว การศึกษาอาชีพการจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ฯลฯ รัฐจะต้องจัดและ ส่งเสริมให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ หลายลักษณะที่สอดคล้องกับความสนใจ ความจำเป็น และความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบของระบบโรงเรียน

กฤษฎีกา ส.ศ.ร. (2523) กล่าวถึง การให้การศึกษานอกโรงเรียนมี 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาด้านเกษตรกรรม
2. การศึกษาด้านศิลปหัตถกรรม
3. การศึกษาด้านบริการ
4. การศึกษาแบบอเนกประสงค์

สุนทร โคตรบรรเทา (2524) แบ่งการศึกษานอกโรงเรียนเป็น

1. แบ่งตามเนื้อหา
  - ก. ประเภทสายสามัญ
  - ข. ประเภทสายอาชีพ
  - ค. ประเภทความรู้ทั่วไป
2. แบ่งตามหน่วยงานที่จัด
  - ก. หน่วยงานของรัฐบาล
  - ข. หน่วยงานของเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) รายงานว่า กรมการศึกษานอกโรงเรียนแบ่งประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 3 ประเภท คือ

1. การให้ความรู้เป็นรากฐานสำหรับดำรงชีวิต
2. การเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์

กรมการศึกษานอกโรงเรียน(2524) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. จะเร่งรัดและสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลมีโอกาสได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน

2. จะให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาออกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยการศึกษาศึกษาวิจัยความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ออกไปประกอบอาชีพ หรือปรับปรุงอาชีพให้ดีขึ้น

3. จะจัดรูปแบบและเนื้อหาวิชาทั้งในด้านสามัญและอาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยการศึกษาศึกษาวิจัยความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสำคัญ

4. จะส่งเสริมหน่วยงานที่จัดการศึกษาออกโรงเรียนให้มีการวิจัยติดตามและสร้างเสริมมาตรฐานเหมาะสมกับชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม สำหรับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาออกโรงเรียนให้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. จะส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มามีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะใช้สถานีวิทยุที่มีอยู่แล้วทั่วประเทศ จัดรายการเพื่อเผยแพร่ความรู้ของประชาชนให้มากขึ้น โดยเน้นรายการที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพ คุณธรรม และสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6. จะส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่น เอกชน กลุ่มชนร่วมรับภาระในการให้บริการเด็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะในชนบท ในแหล่งเสื่อมโทรมและในชนบทที่หนาแน่นพร้อมทั้งเร่งส่งเสริมให้ความรู้แก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยอาศัยสื่อมวลชนและสถาบันทั้งของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

7. จะปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาออกโรงเรียน โดยเน้นด้านบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญในการจัดการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนการจัดสรรและใช้ทรัพยากร สำหรับการศึกษานอกโรงเรียนให้เหมาะสม

8. จะเร่งรัดและหาทางให้ธุรกิจเอกชน มูลนิธิ และสมาคมมีบทบาทร่วมมือกับรัฐในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น โดยเน้นการฝึกอาชีพ

9. จะส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาออกโรงเรียน ไปยังส่วนภูมิภาคและปรับปรุงการบริหารในระดับจังหวัดให้คล่องตัวยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและลดความสิ้นเปลืองในการทำงาน

10. จะส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ให้บริการทางการศึกษาออกโรงเรียนให้แก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

11. จะส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถ และมีโอกาสที่จะร่วมในการดำเนินการทางการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ละท้องถิ่น

12. จะส่งเสริมและจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้มีความประสานสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการศึกษาในโรงเรียน และเสริมสร้างให้ต่อเนื่องเพียงพอกับสิ่งที่การศึกษาในระบบได้สร้างความรู้พื้นฐานไว้ โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้มีพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และแหล่งนันทนาการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ ทักษะและความเพลิดเพลิน

13. จะเร่งปรับปรุงกลไกการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า แนวทางในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน คือ การจัดการให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านวิชาชีพ และด้านวิชาสามัญ โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน(2524) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาประชากรในชาติให้มีคุณลักษณะตามนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ มีคุณธรรม มีโยมยา มีสมรรถภาพในการดำรงชีวิต มีทักษะในการประกอบอาชีพและมีความรับผิดชอบ ในฐานะสมาชิกของสังคม ทั้งนี้งานการศึกษาออกโรงเรียนจะมุ่งเน้น

1.1 พัฒนาผู้รับบริการให้เป็นผู้สนใจใฝ่รู้ มีเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้และมีความสามารถในการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิต

1.2 ให้การบริการข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน และสังคม ให้ทันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

1.3 พัฒนาประชาชนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ ที่จะตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม และมีช่องทางในการพัฒนาอาชีพ

1.4 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมทั้งปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อกระจายโอกาสและความเป็นธรรมทางการศึกษาไปสู่ประชาชนภายในชาติ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
4. เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

โดยมีหลักการในการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534) ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต การจัดการศึกษานอกโรงเรียนควรเป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงการเรียนรู้ในชุมชนและจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต
2. ความกว้างขวางและเป็นธรรม การจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับและทุกรูปแบบ ควรจัดอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรมเพื่อให้แต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านเพศวัย และฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ทั้งที่อยู่ในเมืองหรือชนบทอันทุรกันดารห่างไกล มีโอกาสเข้ารับบริการการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับความต้องการ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคลได้อย่างตลอดเวลาและต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. ความสอดคล้อง การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของบุคคลและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสม บนพื้นฐานของความเป็นจริงและความเป็นไปได้ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนที่อยู่อาศัย ตลอดจนตระหนักถึงความจำเป็นและความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน ให้ก้าวหน้าไปในทิศทางที่พึงประสงค์
4. การบูรณาการ การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ควรจัดในลักษณะบูรณาการ ที่งานแห่งหนึ่งหา จะครอบคลุมสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย และแจ้งวิธีการที่จะส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงและผสมผสานกัน ระหว่างการศึกษาพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การให้บริการข่าวสาร ข้อมูลและทักษะในการประกอบอาชีพ และการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาที่ครบถ้วนสมบูรณ์

5. ความสมดุล การจัดการศึกษาออกโรงเรียนควรจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาอย่างมีสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ระหว่างการส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปรับปรุงวัฒนธรรมที่เป็นรากแท้ของชาติให้ทันสมัย และระหว่างการพัฒนาความสามารถที่ยั่งยืนพึ่งพาตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็มีความผูกพันที่จะเกื้อกูลพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในชาติ

6. การระดมสรรพกำลัง การจัดการศึกษาออกโรงเรียนถือเป็นหน้าที่ต่อสังคมของประชาชนทุกคนทั้งองค์กรของรัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ จึงควรมีให้การระดมสรรพกำลัง โดยมีกรมการศึกษาออกโรงเรียนทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อจัดการศึกษาออกโรงเรียนในรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้รับบริการและศักยภาพของหน่วยงาน

2.2 กลุ่มเป้าหมายของกรมการศึกษาออกโรงเรียน

ตามหลักการของการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ประชาชนทุกเพศทุกวัย ควรมีโอกาสได้รับบริการการศึกษาตามความเหมาะสม ความสนใจและความถนัด แต่ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีภารกิจในการสร้างเสริมความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา กรมการศึกษาออกโรงเรียน จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มเป้าหมายสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. ผู้ที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ผู้ออกจากระบบการศึกษากลางคัน ผู้ที่จบการศึกษามาครบถ้วนแล้วไม่ได้ศึกษาต่อ ประชาชนในชนบท ผู้สูงอายุ เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทอดทิ้ง ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน สตรี คนพิการ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะ

2. ผู้ที่จะต้องเข้าสู่สังคมที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะประชาชนในเมือง ในชุมชนแออัด ประชาชนในพื้นที่ที่พัฒนาเฉพาะ

กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวสามารถจัดกลุ่มออกได้ดังนี้

1. ด้านพื้นฐานการศึกษา ได้แก่
  - 1.1 กลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือ
  - 1.2 กลุ่มผู้ออกกลางคัน
  - 1.3 กลุ่มผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้ศึกษาต่อ

2. ด้านอายุ
  - 2.1 เยาวชน
  - 2.2 ประชาชนในวัยแรงงาน
  - 2.3 ประชาชนผู้สูงอายุ
3. ด้านลักษณะเฉพาะ ได้แก่
  - 3.1 กลุ่มมีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจ
  - 3.2 สตรี
  - 3.3 กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะ
  - 3.4 คนพิการ
4. ด้านพื้นที่ ได้แก่
  - 4.1 ประชาชนในเขตพื้นที่เฉพาะทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
  - 4.2 ประชาชนในเขตพื้นที่เร่งรัดพัฒนาอันดับ 1
  - 4.3 ประชาชนในเขตพื้นที่เป้าหมายตามความมั่นคงของชาติ
  - 4.4 ประชาชนในเขตพื้นที่ตามแผนพัฒนาเมือง

2.3 นโยบายการศึกษาพื้นฐานและต่อเนื่อง

นโยบาย 1 เร่งขยายโอกาสและกระจายความเป็นธรรมในการให้บริการการศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องที่มีคุณภาพแก่ประชาชนที่อยู่หอกระบบโรงเรียนให้ทั่วถึง เพื่อเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ การดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

มาตรการ

1. ส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ ชาวไทยภูเขา ชาวไทยใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชาวไทยใหม่ คนพิการ ประชาชนบริเวณชายแดน และผู้ไม่รู้หนังสือที่พบใหม่ โดย

- 1.1 จัดให้มีครูอาสาสมัครการศึกษาหอกระบวนโรงเรียน และอาสาสมัครส่งเสริมการรู้หนังสือในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

1.2 ทรนงค์การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ในพื้นที่ความมั่นคงแห่งชาติ โดย ส่งเสริมการผลิตและใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน

2. ส่งเสริมให้ผู้ถือออกกลางคืน และผู้ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาใน ระดับประถมศึกษา และอยู่นอกระบบโรงเรียน ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง โดย

2.1 แสวงหามาตรการที่จะปรับอายุขั้นต่ำของผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน จา 14 ปี เป็น 12 ปี

2.2 ขัดเขยโอกาสการได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยพ่อนัดใน เรื่อง หลักฐาน ระเบียบ และวิธีการจัดการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการได้รับการศึกษาสำหรับผู้ขาดโอกาสทาง การศึกษา

3. สนับสนุนให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาในชุมชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบ การจัดการศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องในทุกระดับ โดย

3.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยผสมผสานแนวทาง ระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน

3.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน โดยแสวงหามาตรการที่เหมาะสมที่จะให้เป็นภารกิจร่วมกันในการจัดการศึกษาในชุมชน

4. ให้มีการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐานให้ทั่วถึง จนถึงระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น โดย

4.1 จัดทำแผนปฏิบัติการขยายโอกาสทางการศึกษาในแต่ละจังหวัด โดยการ สืบรวจข้อมูล กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา การใช้จ่ายงบประมาณ การประเมินผล และความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ

4.2 กำหนดแนวทางการนำเงินบำรุงการศึกษาของสถานการศึกษา ในสังกัด กรมการศึกษานอกโรงเรียนมาส่งเสริมการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะ ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษาและไม่ได้ศึกษาต่อ โดย การจัดระบบบริหารงบประมาณเป็นการเฉพาะ

4.3 ปรับปรุงระเบียบการเก็บค่าเล่าเรียนของการจัดการศึกษาสายสามัญ ให้ เหมาะสมกับสภาพภาพของกลุ่มเป้าหมายและวิธีเรียน

5. พัฒนาการเรียนการสอน รูปแบบการจัดสื่อและหลักสูตรการศึกษาพื้นฐานและการศึกษาต่อเพื่อทุกระดับ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่อง

5.1 ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความรู้เกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรม การคิดแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

5.2 ส่งเสริมพัฒนาสื่อและตำราเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกวิธีเรียน

5.3 พัฒนาหลักสูตรให้มีทางเลือกหลากหลาย เพื่อรองรับการขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน

6. จัดให้มีการเทียบความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีพ สำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นฐานในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ โดยจัดระบบระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ และการจัดสอบที่เป็นมาตรฐานเฉพาะ และการประสานงานในระบบโรงเรียน รวมทั้งจัดให้มีคลังข้อสอบที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการสอบเทียบความรู้และประสบการณ์(กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534)

3. หลักการและกระบวนการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียน

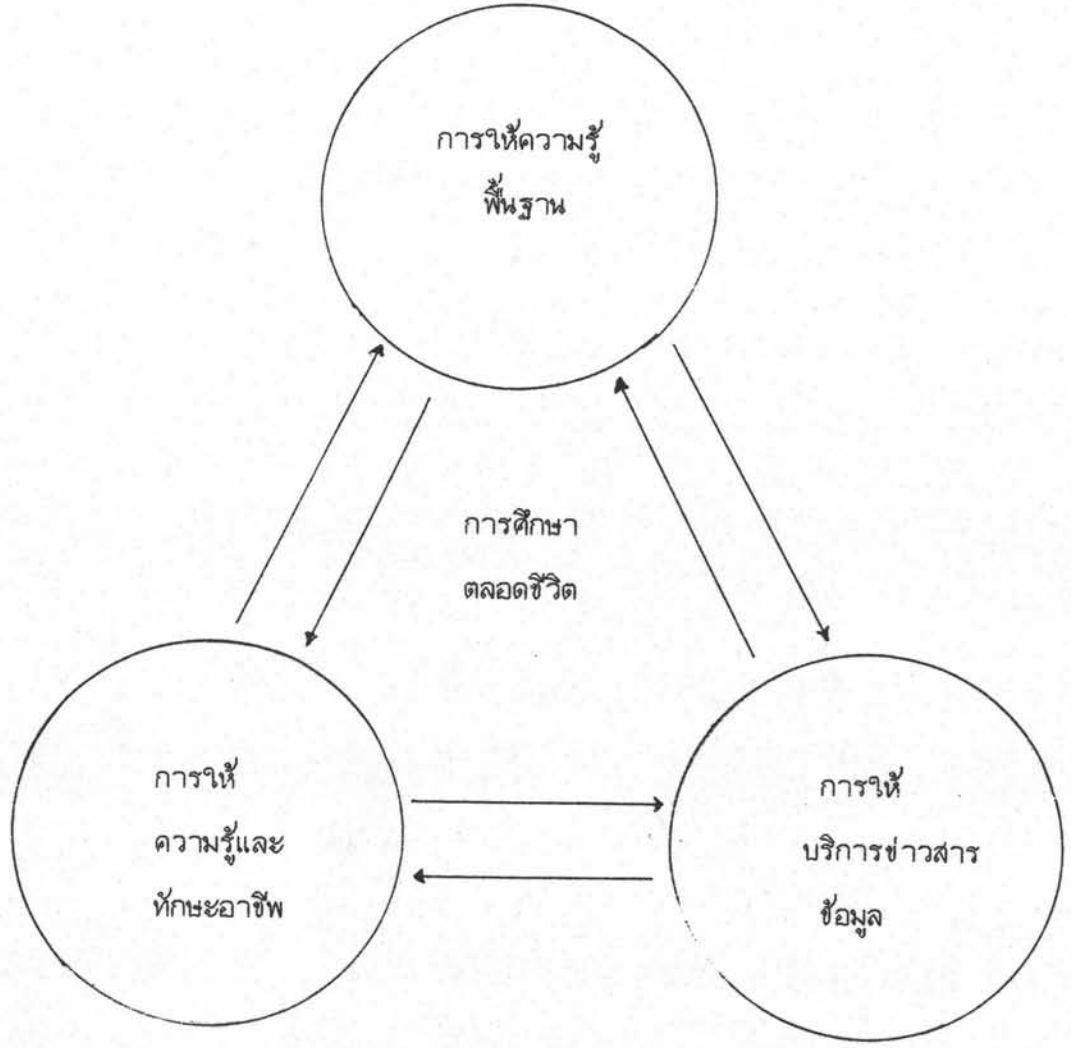
หลักการและกระบวนการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525) ถือปฏิบัติในทุกโครงการและทุกกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบ โดย มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 หลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2529) ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานไว้อีกประการหนึ่งว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียนต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าประชาชนต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินการให้ต่อเนื่องกันดังภาพประกอบที่ 1 คือ

ภาพประกอบที่ 1 แผนภูมิแสดงหลักการจัดการศึกษาออกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

อรุณ ปรีดีติติก (2524) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไว้เช่นกันว่า การจัดโครงการศึกษาออกโรงเรียนควรยึดถือองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเป็นธรรมในการศึกษา การศึกษาออกโรงเรียนจะให้เป็นธรรมในการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป ไม่เลือกเพศหรือวัย ไม่เลือกท้องถิ่นหรือชุมชน
2. การช่วยเหลือตนเอง การศึกษาออกโรงเรียนควรช่วยให้ประชาชนมีขีดความสามารถในระดับหนึ่งที่จะช่วยเหลือตนเองได้ โดยจัดให้เป็นไปในลักษณะการศึกษาตลอดชีวิต โดยให้ผู้เรียนมีความคล่องตัว รู้จักหาความรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อช่วยเหลือตนเองได้ต่อไป
3. ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การศึกษาออกโรงเรียนควรจัดให้ตรงกับความต้องการของประชาชน สังคม และประเทศชาติ ในการพิจารณาความต้องการนั้น ควรมาจากความต้องการในระดับเดียวกัน ได้แก่ ประชาชนทุกกลุ่มอายุ และอาชีพตลอดจนในระดับเขตหรือประเทศด้วย ทั้งนี้การศึกษาออกโรงเรียนจะต้องเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ประชาชนต้องการจะเรียนรู้ และเห็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของเขา นอกจากนี้การจัดการศึกษาออกโรงเรียน จะต้องเป็นไปในลักษณะที่การเรียนเป็นไปตามความสมัครใจของผู้เรียน ไม่เป็นการบังคับ ชูเชิญ อันจะเป็นการพัฒนาคุณค่าของบุคคลและชีวิต
4. ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่ได้ตัดสินใจไปด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนตระหนักได้ว่างานการศึกษาออกโรงเรียนจะประสบความสำเร็จได้ ถ้าประชาชนมีความเชื่อมั่นและให้ความร่วมมืออย่างแท้จริง
5. ให้การศึกษาในเรื่องที่อยู่ในขีดความสามารถของประชาชน โดยให้ความรู้และการศึกษาในสิ่งที่เขาจะเรียนรู้ได้ ซึ่งอาจจะเป็นการให้ความรู้ ทักษะ ความชำนาญทางอาชีพหลาย ๆ ประเภท เพื่อพัฒนาความสามารถของประชาชนในชนบทให้ประกอบอาชีพได้ดีขึ้น นอกจากนี้พยายามจัดเนื้อหาตามลำดับความสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะและความรู้ในด้านอื่นด้วย นอกเหนือจากด้านอาชีพ
6. ฝึกหัดประชาธิปไตยในการดำเนินงาน ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการศึกษาพื้นฐานของสังคมและค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการศึกษาออกโรงเรียนด้วย
7. การให้การศึกษาก็เข้ากับสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยพยายามหาวิธีการดุนให้ประชาชนกระตือรือร้นที่จะ

ศึกษาในด้านอื่น ๆ โดยพยายามหาวิธีกระตุ้นให้ประชาชนกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ จากแหล่งต่าง ๆ และจากสภาวะแวดล้อม

8. ปฏิบัติร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น โดยดึงผู้นำท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้จะต้องทำการเร่งเร้าให้เกิดความต้องการในด้านการศึกษา นอกโรงเรียนในหลาย ๆ ระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชนและประเทศชาติ

9. ส่งเสริมวัฒนธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงาน เพราะการศึกษาเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือมรดกทางสังคมอย่างหนึ่งในการศึกษาชุมชน โดยสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาและสถาบันศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนให้มากขึ้น

10. ใช้ทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อให้สัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันและหาทางนำมาใช้ร่วมกันให้เกิดประโยชน์ ไม่ต้องจัดหาขึ้นเองต่างหากโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ในการดำเนินงานควรจะมีการทดลองงานการศึกษา นอกโรงเรียนในวงแคบก่อนที่จะขยายงานให้กว้างขวางออกไป

11. ควรมีหน่วยฝึกอบรมในเรื่องการศึกษา นอกโรงเรียน สำหรับฝึกอบรมบุคลากรที่จะไปเป็นกำลังสำคัญแก่หน่วยงานต่าง ๆ

12. การให้สื่อมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากขึ้น ทั้งนี้จะต้องมีการควบคุมด้านคุณภาพของสื่อมวลชนจากภายนอก เช่น ควบคุมการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ควบคุมคุณภาพของหนังสือพิมพ์ ควบคุมสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เพื่อช่วยลดความสูญเสียจากการลงทุนทางด้านการศึกษา นอกโรงเรียน

3.2 กรอบงานการจัดโครงการการศึกษา นอกโรงเรียน

การจัดโครงการการศึกษา นอกโรงเรียน จะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายด้าน เพื่อให้สามารถจัดโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับกลุ่มเป้าหมาย นักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบหรือกรอบงานการจัดโครงการการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษา นอกโรงเรียนไว้หลายแนวคิด ดังนี้

อรุณ ปรีดีดิolk (2524) ได้กำหนดลักษณะหรือวิธีการดำเนินงานโครงการการศึกษา
นอกโรงเรียน ดังนี้

1. การศึกษานอกโรงเรียนควรมุ่งจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุด ให้
สามารถหาสิ่งทีเรียนรู้อยู่ช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะช่วยบรรเทาปัญหาความแตกต่าง
ในด้านรายได้ของประชาชน
2. ควรจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ
ควรส่งเสริมในด้านเกษตรและอุตสาหกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ และ
ประชาชนในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรซึ่งสืบเนื่องและส่งเสริม
ซึ่งกันและกัน
3. ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของการให้ความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนการ
สร้างสรรค์ทัศนคติที่มุ่งประโยชน์ในการสร้างความเจริญ ความมั่นคงให้แก่ส่วนรวม นอกเหนือ
ไปจากการเรียนเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล รวมทั้งการรู้จักสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบของคนต่อ
หมู่คณะ
4. ควรเพ่งเล็งในการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ดีของไทย ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ
ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่เหมาะสม ควบคู่กันไปกับการให้ความรู้ทางวิชาสามัญและ
วิชาชีพ
5. ควรกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตรและการดำเนินงานให้สนองความ
ต้องการส่วนบุคคลและส่วนรวม ทั้งสังคมในเมืองและชนบท ทั้งนี้หลักสูตรและการดำเนินงานจะ
แตกต่างกันออกไปตามสภาพความเป็นจริง
6. ควรมุ่งส่งเสริมให้คนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักตัดสินใจ สามารถ
ปรับตัว และภาวะแวดล้อมให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอยู่ทุกขณะไปพร้อม ๆ กับการให้ความรู้ทางเนื้อหาวิชาด้วย โดย
เน้นการอ่านออกเขียนได้เพื่อแสวงหาความรู้ ความคิดโดยไม่หยุดยั้งเป็นสิ่งจำเป็น
7. ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ควรพิจารณากำหนดเนื้อหาในเรื่อง ซึ่งจะช่วย
แก้ปัญหาเร่งด่วนของประเทศ
8. ควรกำหนดโครงการที่จะดำเนินงานกับประชาชน เป็นแผนระยะยาว เพื่อให้งาน
ต่าง ๆ สืบเนื่องกัน เป็นการสร้างศรัทธาความเชื่อถือในด้านประชาชน ผู้รับบริการและหากไม่

จำเป็นแล้วไม่ควรเลิกสัมโครงการกลางคืน โดยน่าจะแสวงหาวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและช่วยเหลือตนเองบ้าง ถ้าเป็นไปได้ควรพยายามส่งเสริมให้ประชาชนรับช่วงการดำเนินงานต่อไปเอง

โนวส์ (Knowles 1980) ได้เสนอกระบวนการในการจัดโครงการการศึกษาออก-
โรงเรียนไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เร้าใจ
2. การสร้างโครงสร้างขององค์กรเพื่อการร่วมมือกันวางแผนการศึกษา
3. การวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้
4. สร้างทัศนคติของการเรียนรู้ (วัตถุประสงค์)
5. พัฒนารูปแบบของกิจกรรม
6. ลงมือปฏิบัติการ
7. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง (ประเมินผล)

ลอฟเฟอร์ (Louffer 1977) ได้เสนอระบบการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน
รวม 11 ขั้นตอน คือ

1. ประเมินความต้องการและความสนใจในการศึกษา
2. สร้างวัตถุประสงค์
3. ทบทวนโครงการอื่น ๆ ที่จัดไปแล้ว
4. เลือกวิธีการ
5. เลือกคณะกรรมการวางแผน
6. บริหารและจัดโครงสร้างของโครงการ
7. จัดบุคลากร
8. จัดทรัพยากรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บุคลากร
9. จัดงบประมาณ
10. จัดประเมินผล
11. ศึกษาภาพรวมของการปฏิบัติงานที่ทาสำเร็จไปแล้ว

โรบินสัน (Robinson ม.ป.ป.) ได้เสนอรูปแบบการจัดโครงการการศึกษาออก-
โรงเรียนไว้ ดังนี้

1. การประเมินความต้องการของผู้เรียน
2. กำหนดเป้าหมายและออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ออก
3. จัดทำเกณฑ์การเรียน
4. วางแผนการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการเรียนการสอน
5. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสอน
6. กำหนดแผนการสอน
7. ประเมินผล

รศ.ดร. พุ่มไพศาล (2528) กล่าวว่า กระบวนการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน
ประกอบด้วย 11 ประการ คือ

1. การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม
2. การประเมินความต้องการของนักศึกษา
3. การสร้างวัตถุประสงค์
4. แรงจูงใจและวิธีรับนักศึกษา
5. การให้คำปรึกษาและแนะแนว
6. การออกหลักสูตร (โครงการการศึกษาออกโรงเรียน และการวางแผนการสอน)
7. การเลือกบุคลากรและการติดต่อสื่อสาร
8. การฝึกอบรมครูประจำการและการนิเทศ
9. การประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน
10. งบประมาณและการเงิน
11. การประเมินโครงการ

พรเทพ พิมลเสถียร (2526) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษาไว้ โดยแบ่งเป็น 3 มิติดังนี้

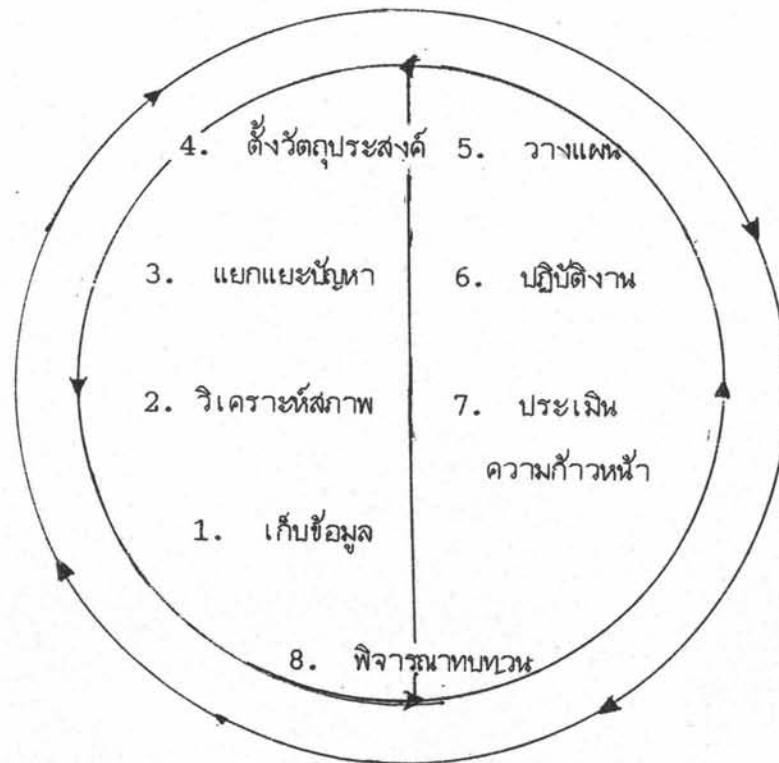
1. ขั้นการจัดทำแผน (Planned formulation)
2. ขั้นปฏิบัติตามแผนหรือนำแผนไปปฏิบัติ (Planned implementation)
3. ขั้นติดตามและประเมินผล (Planned follow-up & monitoring and evaluation)

ในขณะที่ เพสสัน (Pesson 1966) ได้แบบกระบวนการจัดโครงการออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล	}	ขั้นการวางแผน โครงการ (ขั้น 1 - 4)
2. ขั้นการวิเคราะห์สภาพการณ์		
3. ขั้นการแยกแยะปัญหา		
4. ขั้นการตัดสินใจและตั้งวัตถุประสงค์		
5. ขั้นการวางแผน	}	ขั้นการปฏิบัติงาน (ขั้น 5 - 7)
6. ขั้นการดำเนินงานตามแผน		
7. ขั้นการประเมินความก้าวหน้า		
8. ขั้นการพิจารณาบทบทวน		

กระบวนการจัดโครงการ 8 ขั้นตอนข้างต้นนี้ Pesson ได้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ คือ ขั้นการวางแผนโครงการ (ขั้น 1 - 4) และขั้นปฏิบัติงาน (ขั้น 5 - 7) ส่วนขั้นที่ 8 นั้น เป็นขั้นต่อเนื่องของ 2 ขั้นตอนใหญ่ คือ เมื่อพิจารณาบทบทวนแล้วก็จะวนกลับไปสู่ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป และในขณะเดียวกัน จะมีกระบวนการประเมินผลควบคู่ไปด้วย ดังภาพประกอบที่ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 2 แผนภูมิแสดงกระบวนการจัดโครงการของเพสสัน

สมเกียรติ ศรีจักรวาท (2527) ได้เสนอรูปแบบการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไว้เป็น 3 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนจะมีรายละเอียดองค์ประกอบดังนี้

1. การวางแผน

- การศึกษาลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม
- การสำรวจปัญหาความต้องการของประชาชน
- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การตัดสินใจ
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน
- การวางแผน

2. การดำเนินงานตามแผน

- การบริหารงาน
- การติดต่อสื่อสาร

- การเรียนการสอน
  - การแพร่กระจายข่าวสาร
  - การนิเทศงาน
  - การควบคุมงาน
3. การประเมินผล
- การติดตาม
  - การประเมินผล
  - การพิจารณา
  - การวินิจฉัย
  - การตีความ
  - การรายงาน

จากที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า หลักการและกระบวนการจัดการศึกษาออกโรงเรียนจะต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการเป็นตัวแปรต้น และกระบวนการเป็นตัวแปรตาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตตามแนวพรมแดนชายแดนประมาณ 474 กิโลเมตร ติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ด้านรัฐกลันตัน เปรัก เดดาห์ และบลิศ (ศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้, ม.ป.ป. มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 52 สภาความมั่นคงแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ปัญหาที่สมควรจะได้รับการพิจารณาแก้ไขและกำหนดนโยบายของรัฐที่เหมาะสมร่วมกัน (จักรกฤษณ์ บรรณิตตุงการ, 2530) ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีโครงสร้าง และเงื่อนไขซับซ้อนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีลักษณะเฉพาะทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ความเป็นมา ซึ่งสามารถจำแนกปัญหาสำคัญได้เป็นด้าน ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ โครงการทางเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ พึ่งการเกษตรเป็นหลัก ประชาชนมีอาชีพหลักในการทำสวนยาง การประมง และการทำนา โครงสร้าง

การผลิตมีฐานแคบ การตลาดต้องอาศัยต่างประเทศเป็นกำลังสำคัญ จากฐานโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจดังนี้

- 1.1 ปัญหาความยากจน
- 1.2 ปัญหาการว่างงาน
- 1.3 ปัญหาที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรน้อย และขาดที่ดินทำกิน
- 1.4 ขาดความรู้ในด้านการพัฒนาอาชีพ
- 1.5 ปัญหาการไม่สามารถใช้แรงงานอย่างเต็มที่ในกระบวนการผลิตหลัก คือ สวนยางพารา การประมง และการทำนา

2. ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา

2.1 ปัญหาด้านภาษา ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในแนวจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดยะลา ปัตตานี และจังหวัดนราธิวาสไม่นิยมและใช้พูดภาษาไทย แต่นิยมพูดและใช้ภาษามลายูท้องถิ่น (ภาษายาวี) ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความยากลำบากและปัญหาในการสร้างความเข้าใจในการติดต่อสื่อสารและการให้บริการของรัฐแก่ราษฎรในท้องถิ่นและการไม่นิยมใช้ภาษาไทยเป็นภาษาพื้นฐานในชีวิตประจำวัน อาจส่งผลกระทบต่อด้านความรู้สึกริดรอนและความสำนึกในความเป็นไทยของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 ปัญหาด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร้อยละ 52 นับถือศาสนาอิสลามและยึดถือหลักการทางศาสนาเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ ในขณะเดียวกันประชาชนอีกส่วนหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ ก่อให้เกิดปัญหาความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบกับข้าราชการบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนและมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อประชาชนในท้องถิ่น

2.3 ปัญหาทางการศึกษา ประชาชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอัตราการไม่รู้หนังสือสูงมากถึง 165,851 คน (ศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้, ม.ป.ป.: หน้า 47) เมื่อเทียบกับอัตราการไม่รู้หนังสือโดยเฉลี่ยทั่วประเทศ เนื่องจากไม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและไม่นิยมส่งบุตรหลาน เข้าไปศึกษาหาความรู้ทางด้านศาสนาตามสถานที่ต่าง ๆ เช่นโรงเรียนปอเนาะ เป็นต้น ซึ่งมีมาตรฐานการศึกษา ไม่เพียงพอแก่การ

ที่จะศึกษาต่อในระดับการศึกษาทั่ว ๆ ไป ทำให้ไม่อาจสอบเข้าเรียนต่อในชั้นสูง ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก

2. ปัญหาด้านความมั่นคง

สภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยแท้จริงแล้วมีพื้นฐานมาจากปัญหาทางด้านสังคมจิตวิทยา ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาทางการเมือง การปกครอง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และนำไปสู่ปัญหาการก่อการร้ายประเภทต่าง ๆ ได้แก่

3.1 กลุ่มกระบวนการโจรก่อการร้าย (ชก.) ปัจจุบันมีหลายพวกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มพูโล กลุ่มบี อาร์ เอ็น ซึ่งมีเป้าหมายในการแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ และพยายามแสวงหาการสนับสนุนจากกลุ่มภายนอกประเทศ เป็นกลุ่มที่มีผลกระทบต่อขวัญกำลังใจ และการประกอบอาชีพของประชาชนในภูมิภาคส่วนนี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

3.2 ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผค.) มีการเคลื่อนไหวอยู่ในเขตจังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลาบางส่วน แต่ยังมีบทบาทน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมและการเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะกระบวนการโจรก่อการร้าย

3.3 กลุ่มโจรคอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) เป็นกลุ่มก่อการร้ายที่มุ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองของมาเลเซีย แต่ถูกปราบปรามและถอยร่นเข้ามาหลบซ่อนตัวในดินแดนของไทยและได้แปรสภาพเป็นกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น

ในอดีตมีการต่อสู้ด้วยอาวุธจากผู้ก่อการร้ายทั้ง 3 ประเภท อย่างรุนแรงในเขตพื้นที่ชายแดน กล่าวคือ ในปี 2524 มีผู้ก่อการร้ายประเภทต่าง ๆ รวมถึงประมาณ 3,600 คน แต่จากการดำเนินงานอย่างได้ผลทางราชการโดยเฉพาะการใช้มาตรการทางการเมืองหน่วงหนืด และในปัจจุบันได้ถูกปฏิเสธจากพี่น้องประชาชนในพื้นที่ ผู้ก่อการร้ายเหล่านี้จึงได้หันไปใช้วิธีการแย่งชิงอาชีพเพื่อความอยู่รอด ทำให้เกิดภาพพจน์ของความรุนแรงจนขัดขวางการพัฒนาของรัฐบาล และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงส่วนรวมในพื้นที่ สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี 2530 ซึ่งมีแนวโน้มของความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการโจรก่อการร้ายและผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ บางส่วนในพื้นที่มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การปฏิบัติการที่รุนแรงในลักษณะของการข่มขู่ เรียกค่าคุ้มครองการวางระเบิดสถานที่สำคัญ การลอบวางเพลิงสถานศึกษาของทางราชการ รวมทั้งการยิง

หรือวางเพลิงเผาไหม้พยานของภาคธุรกิจเอกชนในพื้นที่ต่าง ๆ และการสอบสวนหาราชกรมีความถี่สูงขึ้น

อนึ่ง ผลจากการทำสัญญาสันติภาพเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2532 ระหว่าง ไทย มาเลเซีย และเลขาธิการโจรคอมมิวนิสต์มลายา (นายจีนแปง) ทำให้กองกำลังโจรคอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) ซึ่งมีประมาณ 1,160 คน ในจำนวนที่อยู่ในเขตพื้นที่ประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดยะลา (อ. เบตง , อ. ยะหา, อ. ชารโถ) และจังหวัดนราธิวาส (อ. สุคีริน , อ. แวง) ถึง 1,100 คน จะยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ แต่จะเปลี่ยนรูปแบบมาต่อสู้ด้วยวิถีทางการเมือง โดยที่ทางรัฐบาลไทยจะจัดสรรที่ทำกินให้และดูแลช่วยเหลือให้เป็นพลเมืองดีต่อไป (มติชนรายสัปดาห์ 10 ธ.ค. 32)

4. นโยบายด้านการเมืองการปกครอง

ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีได้นับถือศาสนาและพูดภาษาเดียวกันกับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งทำให้ขาดความผูกพันในวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดความรู้ความเข้าใจในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อคนในท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมในด้านการปกครอง การให้บริการของรัฐต่อคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยมุสลิม ประกอบกับพื้นที่เป็นพื้นที่ชายแดน ช่องทางที่จะเข้ามาหาถิ่นด้วยวิธีการอันไม่สุจริตมีอยู่เป็นอันมาก มีข้าราชการบางส่วนใช้อำนาจหน้าที่ในทางสุจริต แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ ทำให้ประชาชนเสื่อมความศรัทธาและมีภาพพจน์ไม่ดีต่อทางราชการ (เจริญจิตต์ ณ สงขลา "ประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้" ศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2523: หน้า 70-73)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า นโยบายของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผลกระทบต่อความมั่นคงซึ่งไม่อาจแก้ไขได้ในระยะเวลายันสั้น และหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะการแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อนำไปสู่ความมั่นคงในพื้นที่ส่วนที่จะต้องมียุทธศาสตร์การปฏิบัติงานที่ถูกต้องและชัดเจน โดยแบ่งความรับผิดชอบและระดมสรรพกำลังขององค์กรต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 5 เช่น โครงการสอนพูดภาษาไทยทางวิทยุ โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน และโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่เอกสารสิ่งพิมพ์ไปหมู่บ้านต่าง ๆ ดังรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ ดังนี้

1. การเรียนการสอนอ่านและเขียนของโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

เป็นโครงการที่ช่วยให้ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือสามารถรู้หนังสือจนอ่านออกเขียนได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการคิดเป็นจะต้องตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยข้อมูลต่าง ๆ อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคม สิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับวิชาการ ซึ่งมีรายละเอียดของการเรียนการสอนอ่านและเขียน คือ

1.1 แบบเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จจะใช้ทำเป็นแผ่นปลิวรวมกันในลักษณะเป็นแฟ้มแบบเรียนแต่ละแผ่นจะประกอบด้วย ด้านหนึ่งเป็นภาพ และมีคำหลักอยู่ใต้ภาพ ภาพมีไว้เพื่อชี้แจงการอภิปรายโดยช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงสภาพปัญหาที่กำลังประสบอยู่ในชีวิตจริง

1.2 การเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ มุ่งให้ผู้เรียนคิดตัดสินใจแก้ไขปัญหา และให้สามารถเรียนรู้หนังสืออ่านออกเขียนได้ ควบคู่ไปด้วยกัน การเรียนการสอนจึงเน้นในเรื่องการอภิปรายกลุ่ม และฝึกอ่านและเขียน มีขั้นตอนคือ

1.2.1 ดูภาพ ให้ผู้เรียนดูภาพในแผ่นเรียนว่ามีภาพอะไรบ้าง เกี่ยวข้องกับสภาพจริงของผู้เรียนอย่างไรบ้าง

1.2.2 อ่านคำหลัก ผู้สอนอ่านคำหลักแล้วให้ผู้เรียนอ่านตามหลาย ๆ ครั้งจนจำได้แล้วผู้สอนเขียนคำหลักบนกระดาน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นวิธีการลากเส้นด้วย

1.2.3 อภิปรายกลุ่ม ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายตามประเด็นที่มีอยู่ และช่วยกันสรุปหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

1.2.4 อ่านเนื้อหา ให้ผู้เรียนฝึกอ่านตามผู้สอนในแผ่นเรียนด้านหลัง ฝึกอ่านข้อความเนื้อหาหลาย ๆ ครั้ง ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น

1.2.5 ทำแบบฝึกหัด ๑ ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดภาษาไทย ซึ่งอาจให้อ่านหรือเขียนซ้ำหลาย ๆ ครั้ง

2. การเรียนการสอนอ่านและเขียนของโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

เป็นโครงการที่ทำงานด้วยการประสานงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ช่วยกันสอนผู้ไม่รู้หนังสือให้สามารถรู้หนังสือจนใช้การได้ และเป็นการเร่งรัดจัดการไม่รู้หนังสือให้ลดลงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) การเรียนการสอนจึงเห็นเรื่องการอ่านการเขียนหนังสือเป็นสำคัญ แบบเรียนและวิธีการเรียนการสอนจึงพัฒนาให้เหมาะสมกับการณรงค์ให้รู้หนังสือในระยะเวลายาว ๆ

2.1 แบบเรียนโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ เนื่องจากอาสาสมัครสอนของโครงการมีทุกเพศทุกวัยและทุกระดับการศึกษา การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและความสามารถ ความถนัดของผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญ เพียงแต่จะต้องสอนให้รู้จักการผสมอักษร ผสมสระให้อ่านเป็นคำ เป็นข้อความได้ และเมื่อสอนจบแล้วผู้เรียนสามารถผ่านการทดสอบเกณฑ์ที่กำหนดไว้ให้ก็จัดว่าผู้เรียนเรียนจบตามหลักสูตรการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแล้ว (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2531)

2.2 การเรียนการสอนโครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ไม่จำกัดสถานที่เรียนและเวลา แล้วแต่ความสะดวกของทั้งผู้เรียนและผู้สอน อาจสอนตัวต่อตัว หรือเป็นกลุ่มก็ได้ คนในครอบครัวสอนกันเองยิ่งเป็นการดี การสอนแล้วแต่ความถนัด ความชำนาญของผู้สอน สำหรับแบบเรียนที่จัดทำสำหรับโครงการนี้ มีดังนี้

2.2.1 อ่านเนื้อเรื่องทั้งหมดให้ผู้เรียนฟังอย่างช้า ๆ พร้อมทั้งชี้คำประกอบการอ่านไปด้วย

2.2.2 ๑ ให้ผู้เรียนอ่านตามเป็นคำ ๆ 2-3 ครั้ง

2.2.3 อ่านเนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นประโยคติดต่อกันให้ผู้เรียนฟัง

2.2.4 อ่านคำที่ควรรู้หรือที่เห็นให้ผู้เรียนฟังแล้วให้ผู้เรียนอ่านตามซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนผู้เรียนจำคำนั้น ๆ ได้

2.2.5 ชัก - ถามความเข้าใจจนเนื้อเรื่อง

2.2.6 สอนให้ผู้เรียนรู้จักพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด การตัด การเขียนให้เป็นไปตามลำดับบทเรียน

2.2.7 อ่านคำสั่งในแบบฝึก และอธิบายวิธีทำแบบฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจ

2.2.8 ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกตามคำสั่ง

2.2.9 อ่านข้อความชวนคิดท้ายบทให้ผู้เรียนฟัง และให้ผู้เรียนอ่านตามไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง

2.2.10 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม หรือฝึกคิดแก้ปัญหาจากประเด็นท้ายบท หรือข้อความชวนคิดท้ายบทนั้น

2.2.11 เมื่อมั่นใจว่าผู้เรียนสามารถอ่านได้บ้างแล้ว ให้นำผู้เรียนพยายามอ่านเนื้อเรื่องด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือ

2.2.12 เมื่อผู้เรียนอ่านและเขียนได้คล่องแล้ว ผู้สอนควรติดต่อองค์กรท้องถิ่น หรือผู้มีหน้าที่วัดผล เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดสอบความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของตน

2.2.13 สำหรับบทที่ 1- 10 เมื่อผู้เรียนเรียนจบแต่ละบท ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนสำรวจพยัญชนะที่ได้พบแล้วทำเครื่องหมาย x ลงบนพยัญชนะ สระ ครบตามโครงสร้างหรือไม่

3. การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

กลุ่มเป้าหมายเฉพาะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ไม่พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน แต่ต้องการจะเรียนรู้ภาษาไทย มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวไทยมุสลิม และกลุ่มชาวไทยภูเขา กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเป้าหมายนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2530) ดังนี้

3.1 การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยมุสลิม การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยมุสลิม อาศัยแนวความคิดหลักการของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

3.1.1 แบบเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยมุสลิม แบบเรียนมีลักษณะเป็นแผ่นบลิวรวมเล่มเป็นแฟ้ม เช่นเดียวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จกล่าวคือ แผ่นเรียนด้านหน้าเป็นภาพและคำหลัก ภาพจะแสดงภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิม ด้านหลัง

เป็นข้อความเนื้อหาสำหรับอ่านและเติมคำหลัก แบบเรียนทั้งหมดมี 95 เรื่องที่เป็นประโยชน์เพื่อเป็นการช่วยให้นักชาวไทยมุสลิมได้คุ้นเคยกับตัวอักษรไทยก่อน อันเป็นการเตรียมตัวในการเรียนภาษาไทยใน 10 เรื่องแรก ใช้ตัวอักษรไทยเขียนเป็นคำที่ออกเสียงภาษาถิ่น ที่ชาวไทยมุสลิมใช้อยู่ แบบฝึกหัดจะมีส่วนสัมพันธ์กับแบบเรียนแต่ละเรื่อง แบบฝึกหัดบางบทให้ผู้เรียนได้ทำต่อจากแบบเรียนบทต่อบท แต่บางบทได้รวบรวมเนื้อหาความรู้จากบทเรียนหลาย ๆ บท มาเป็นแบบฝึกหัดเดียวกัน นอกจากนี้แบบฝึกหัดบางตอนช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักโครงสร้างของคำที่พสมด้วยพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ได้บ้าง เพื่อจะได้เป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพื้นฐานการเรียนรู้อ่านและเขียนต่อไป

3.1.2 การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยมุสลิม เนื่องมาจากความมุ่งหมายของการเรียนการสอนต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้และมีทักษะการอ่านและเขียน คิดเลขและกระบวนการคิดเป็น กระบวนการเรียนการสอนจึงประกอบด้วยการอภิปราย การสอนอ่านและเขียน และทำแบบฝึกหัด แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องภาษาไทยดังกล่าวแล้ว การอภิปรายในระยะแรก ๆ ประมาณ 10 ครั้งของการเรียนการสอนให้อภิปรายกันด้วยภาษาถิ่นได้ หลังจากนั้นจะให้ใช้ภาษาไทยทั้งหมด

3.2 การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยภูเขา

3.2.1 หลักสูตร การเรียนการสอนอ่านและเขียนเป็นมวลประสบการณ์กลุ่มหนึ่งที่จะจัดให้แก่ผู้เรียนที่เป็นชาวไทยภูเขา ตามโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ซึ่งมีโครงการและเนื้อหาของหลักสูตร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.2.1.1 กลุ่มทักษะ เป็นความรู้พื้นฐานที่จะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วยภาษาไทยและคณิตศาสตร์

3.2.1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและสังคม เป็นมวลประสบการณ์ และความรู้ที่จำเป็นแก่ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้เรียน

กลุ่มผู้เรียนของหลักสูตรนี้มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเรียนรวมกันหรือแยกกันก็ได้ โดยมีความเชื่อว่าในสภาพชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเป็นกิจกรรมร่วมกัน ในการจัดการเรียนการสอนจะรวมหรือแยกให้คำนึงถึงวุฒิภาวะ ประสบการณ์ความสามารถในการรับรู้ ระดับความสนใจ ทักษะและความชำนาญ แต่เนื่องจากผู้ใหญ่นั้นได้เรียนรู้ชีวิตมานาน มีประสบการณ์มาก กำหนดเวลาเรียนตลอดหลักสูตรจึงได้กำหนดไว้ต่างกัน

1) เด็ก (อายุ 7-13 ขวบ) ต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 6,000 ชั่วโมง

2) ผู้ใหญ่ (อายุ 14 ปีขึ้นไป) ต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 1,200 ชั่วโมง

ผู้ที่ต้องการเรียนเพื่อให้ได้ประกาศนียบัตรประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องเรียนให้ครบกำหนดเวลาเรียน แต่ผู้ที่ต้องการเรียนเพื่อให้ได้ความรู้ตามความจำเป็นและความสนใจจะเลือกเรียนเรื่องใดมากเท่าใดก็ได้

3.2.2 วัตถุประสงค์ของการสอนทักษะภาษาไทย จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้

3.2.2.1 ให้มีพัฒนาการทางภาษา ในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน

3.2.2.2 ให้สามารถใช้ภาษาติดต่อทั้งรับฟังและถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดได้ และให้มีความสุขรักการอ่าน

3.2.2.3 ให้เข้าใจและสามารถใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล รวมทั้งให้สามารถใช้ผลจากภาษามาช่วยในการคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

3.2.3 แบบเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับชาวไทยภูเขา แบบเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย แบ่งเป็น 3 เล่ม คือ

3.2.3.1 สื่อการเรียนภาษาไทย 1

3.2.3.2 สื่อการเรียนภาษาไทย 2

3.2.3.3 สื่อการเรียนภาษาไทย 3

สื่อการเรียนแต่ละเล่มจะประกอบด้วยการศึกษาทักษะในเรื่องการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก ลักษณะของแบบเรียนภาษาไทยอยู่ในรูปของแบบเรียนที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จากผู้สอนโดยตรง หรือผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองก็ได้ แบบเรียนจะมีกิจกรรมเสนอแนะให้ผู้เรียนทำ เช่น การให้สนทนาเกี่ยวกับคำ ให้อ่านคำ ให้คัดคำ ให้ค้นคำ แบบเรียนบางหน่วยจะมีภาพประกอบเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

จะเห็นว่าว่าลักษณะการสอนอ่าน และเขียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันในด้านแบบเรียน การจัดการเรียนการสอน สภาพพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย แต่จุดประสงค์หลักคือต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนการสอนอ่าน และเขียนภาษาไทยได้ และจากการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ คือ

1. ปัญหาด้านการบริหาร
2. ปัญหาด้านกลุ่มเป้าหมาย
3. ปัญหาด้านผู้เรียน
4. ปัญหาด้านผู้สอน

เปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนในการสอนอ่านและเขียนภาษาไทย
สำหรับชาวไทยมุสลิมและชาวไทยภูเขา

การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับ ชาวไทยมุสลิม	การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับ ชาวไทยภูเขา
1. วัตถุประสงค์ - ให้ผู้เรียนมีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน - ให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นไทยและการใช้ภาษาไทย - ให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้น	1. วัตถุประสงค์ - ให้ผู้เรียนมีทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน - ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษา - ให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยติดต่อทั้งรับฟังและถ่ายทอดความรู้สึกรักใคร่ได้ - ให้ผู้เรียนสามารถใช้ผลจากภาษามาช่วยในการคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้
2. หลักสูตร - แบบเรียนมีลักษณะเป็นแผ่นปลิว รวมเล่มเป็นแฟ้ม แผ่นเรียนด้านหน้าเป็นภาพและคำหลัก ภาพจะแสดงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิม ด้านหลังเป็นข้อความเนื้อหา	2. หลักสูตร - กลุ่มทักษะประกอบด้วยวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ - กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและสังคม

การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับ ชาวไทยมุสลิม	การเรียนการสอนอ่านและเขียนสำหรับ ชาวไทยภูเขา
สำหรับอ่านและเติมคำหลัก แบบเรียนมีทั้งหมด 95 เรื่อง - มีแบบฝึกทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ 3. วิธีการสอน มีขั้นตอนการเรียนการสอน ดังนี้ - สอนการอภิปราย - สอนการอ่านและเขียน - การทำแบบฝึกหัด หมายเหตุ ๑. บทเรียน 10 เรื่องแรก เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับตัวอักษรไทยก่อน จึงใช้ตัวอักษรไทยเขียนเป็นคำที่ออกเสียงภาษาถิ่นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	3. วิธีสอน การสอนเป็นขั้นเรียนโดยมีผู้สอนและมีขั้นตอนการเรียน คือ - รู้จักคำใหม่ผู้เรียนและผู้สอนพูดคุยกันถึงคำใหม่ที่จะเรียนกัน - อ่านคำใหม่ สอนอ่านคำใหม่จากบัตรคำ ผู้สอนเน้นการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และให้ความหมายของคำ โดยใช้ของจริง ภาพ หรือแสดงท่าทางประกอบ - เขียนคำใหม่ ฝึกการเขียนคำใหม่ - คัดคำใหม่ ฝึกคัดคำใหม่ เพื่อให้เห็นชัดจากคำได้ - แจกลูก เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยกับคำใหม่แล้ว

จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดขึ้น ยังพบว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนหนึ่งยังไม่ถนัดหรือไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน กรมการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชนผู้อยู่บนกรอบระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งขาดโอกาสจึงได้จัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติ คลอดจนสร้างความมั่นคงและเอกภาพของชาติสืบไป ดังนี้

3. โครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้

รัฐบาลได้มีนโยบายที่ส่งเสริมการใช้ภาษาไทยให้แก่ชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรมการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษาสำหรับประชาชนผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่พลาดโอกาส (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.) จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น

การใช้ภาษาไทย หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาไทยในทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างดี

จากความหมายของการใช้ภาษาไทยข้างต้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ยึดถือเป็นหลักในการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้กำหนดแนวการดำเนินงานการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อตอบสนองนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ.2531-2535) ดังนี้

1. ให้ประชาชนเริ่มเข้าใจและพูดภาษาไทยอย่างง่าย ๆ ได้ ได้มีความรู้และทักษะในการรับฟัง พูด และเขียนเพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการใช้ภาษาพื้นเมืองเดิม
2. ให้ประชาชนที่รู้ภาษาไทยแล้วสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ได้มากขึ้นและมีความคล่องแคล่วในการใช้ได้อย่างถูกต้อง
3. ให้ประชาชนที่กำลังเรียนภาษาไทยในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ โครงการเผยแพร่ภาษาไทยของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสอนพูดภาษาไทยทางวิทยุ มีโอกาสฝึกทักษะการฟังและเข้าใจความหมายเพิ่มมากขึ้น
4. ป้องกันการลืมภาษาไทยของผู้เรียนไปแล้วให้ได้รับการฝึกฝนเป็นประจำยิ่งขึ้น
5. ให้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการฟังไปสู่การอ่านและเขียน ตลอดจนสามารถใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และเขียน ได้ต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน
6. ให้ประชาชนเห็นประโยชน์และสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

กระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป.) ได้เสนอกระบวนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับชาวไทยมุสลิม โดยการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเสริมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ จึงกำหนดเป็นแผนการดำเนินงานไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. งานสำรวจและประเมินผล : เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับใช้ประกอบการพัฒนารูปแบบสื่อและการดำเนินงานให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพทางพื้นที่และประชากรเป้าหมาย ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

- การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นแต่ละจังหวัดเพื่อทราบจำนวนกลุ่มเป้าหมาย
- การติดตามผลและประเมินผล เพื่อทราบความก้าวหน้าและปัญหา อุปสรรค เพื่อพัฒนาโครงการ
- การศึกษาวิจัย เพื่อทราบว่าโครงการสนองเจตนารมณ์ของรัฐเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมต่อไป

2. งานประชาสัมพันธ์และสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้ : เพื่อส่งเสริมสนับสนุน และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการแก่เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปลูกฝังและสร้างเจตคติที่ดีแก่ประชาชน ให้มองเห็นคุณค่าและความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจ โดยมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- การประชุมสัมมนา
- การปฏิบัติการจิตวิทยา
- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน

3. งานส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ : เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การปรับปรุงความเป็นอยู่และมีความรู้เบื้องต้น ที่จะเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาต่อการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

- การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน (ชั้นเรียน)
- โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางวิทยุ

4. งานส่งเสริมการใช้ภาษาไทย : เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่าน การเขียนและการใช้ภาษาไทยให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีแหล่งความรู้สำหรับการหาข่าวสารข้อมูล และเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาความเป็นอยู่และการเรียนรู้ถึงเรื่องราวและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- การส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางวิทยุ
- การส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางโทรทัศน์
- การส่งเสริมการใช้ภาษาไทยโดยสื่อรูปแบบต่าง ๆ
- การจัดแหล่งความรู้หมู่บ้าน
- การจัดทัศนศึกษา

จากการศึกษากระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวคิดของนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ดังที่นำเสนอแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า กระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวคิดที่เสนอโดย สมเกียรติ ศรีจักรวาท และกระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน แสดงถึงกระบวนการจัดโครงการที่ครบถ้วนและครอบคลุม และสามารถนำมาใช้เป็นกระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวคิดทั้งสองมาปรับ และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้จำแนกกระบวนการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1 ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วย
  - วัตถุประสงค์การเรียนรู้
  - หลักสูตรและคู่มือในการจัดโครงการ
  - เนื้อหาในการจัดโครงการ
  - การส่งเสริมการเรียนรู้
  - สื่อและอุปกรณ์ประกอบด้วย
  - การจัดการเรียนการสอน
  - วิธีการประชาสัมพันธ์

- 2 ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย
  - การประเมินผลโครงการ
  - การติดตามผลโครงการ
  - การรายงานผลโครงการ

  - การทบทวนและปรับปรุงโครงการ
  - ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดโครงการ

- 3 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ประกอบด้วย
  - วัตถุประสงค์การจัด
  - เนื้อหาและวิธีการจัด

วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อพัฒนาความรู้และเจตคติที่ดีในการใช้ภาษาไทย (การฟัง - พูด) การนำภาษาไทยไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการติดต่อสื่อสาร การแสวงหาความรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าหมายของโครงการ

เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเจตคติที่ดี และสามารถใช้ภาษาไทยติดต่อสื่อสารได้ร้อยละ 10 % ของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินงาน

การดำเนินงานมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดองค์กรเพื่อการบริหาร โครงการระดมสรรพกำลังในการปฏิบัติและการประสานงานของหน่วยงานและองค์กรที่มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ซึ่งได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ดังนี้

1.1 บทบาทของส่วนกลาง

กองแผนงาน

- 1) ให้การสนับสนุนการจัดตั้งงบประมาณ ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการดำเนินงานตามแผนและกิจกรรม
- 2) ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในส่วนกลางในรูปของกรรมการและอนุกรรมการ

กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

- 1) ให้ความสนับสนุนทางด้านวิชาการและจัดทำโครงการเพื่อสนับสนุนโครงการ
- 2) สนับสนุนและพัฒนาวิชาการ สื่อเอกสารเพื่อการเผยแพร่

กองส่งเสริมปฏิบัติการ

- 1) วิเคราะห์และจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรม
- 2) ส่งเสริมให้มีการจัดเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมในระดับพื้นที่ที่มีกลุ่ม

เป้าหมาย

- 3) ดูแล กำกับโครงการ ติดตามการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามนโยบาย และเป้าหมายการปฏิบัติการร่วมกับสำนักนโยบายและแผนหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาออกโรงเรียน

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาและศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา

- 1) ให้ความสนับสนุนด้านเทคโนโลยีเพื่อการผลิตรายการ ทั้งรายการวิทยุ และโทรทัศน์
- 2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบรายการทั้งวิทยุและโทรทัศน์

โทรทัศน์

1.2 บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักนายกรัฐมนตรี

- 1) กรมประชาสัมพันธ์และหน่วยงานในสังกัดช่วยประชาสัมพันธ์รายงานผลเพื่อกระตุ้นให้เห็นความจำเป็นและประโยชน์ของการศึกษาภาษาไทย
- 2) สภาความมั่นคงแห่งชาติ พิจารณาโครงการที่สอดคล้อง และสอดคล้องกับนโยบายความมั่นคง เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีบรรจุไว้ในแผนพัฒนา
- 3) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
- 4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการ
- 5) สำนักงบประมาณพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ

กระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครองช่วยสนับสนุนแผนงานและอนุมัติบุคลากรตลอดจนหน่วยงานในสังกัด ช่วยเป็นผู้สอน จัดกิจกรรมและสนับสนุนสื่อ เอกสารความรู้ประเภทต่าง ๆ ให้ความร่วมมือทำงาน ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมในโครงการเดียวกัน

กระทรวงศึกษาธิการ

1. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดเป็นหน้าที่หลักประการหนึ่ง
2. สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ มอบหมายส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสังกัดในทุกระดับเป็นอาสาสมัครช่วยพัฒนาแหล่งความรู้หมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ ผลิตเอกสาร
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน แจ้างโรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนในสังกัด ให้ความร่วมมือสนับสนุนเป็นครูอาสาสมัคร

กระทรวงกลาโหม

สนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการปฏิบัติการจิตวิทยา การจัดการวิทยุ การผสมผสานโครงการกับโครงการความหวังใหม่ สนับสนุนทรัพยากรด้านอื่น ๆ

องค์การเอกชนและองค์การต่างประเทศ

ส่วนกลางแสวงหาและขอความสนับสนุนด้านเงินทุน การดำเนินงาน วัสดุอุปกรณ์ จากมูลนิธิ สมาคม องค์การระหว่างประเทศ ที่มีนโยบายและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับโครงการ

1.3 บทบาทของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้จะทำหน้าที่ในบทบาทของวิชาการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในส่วนที่สามารถให้บริการโดยตรงกับพื้นที่เป้าหมาย ที่เป็นส่วนรวมของจังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยมีหน้าที่เฉพาะดังต่อไปนี้

1. วางแผนประสานงานด้านการผลิต และรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาไทยกับจังหวัดเป้าหมาย

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต พัฒนาและเผยแพร่รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
3. ศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของตลาด ประเมินความต้องการการใช้ภาษาไทยของกลุ่มเป้าหมาย
4. นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทุกรูปแบบ

1.4 บทบาทของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ทั้งในระดับหน่วยงานและในระดับแนวตั้งจนถึงระดับพื้นที่
2. ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายสนใจและเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น
3. จัดกลุ่มผู้เรียนกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา พร้อมทั้งวางแผนหรือช่วยการจัดกิจกรรม
4. จัดกิจกรรมและส่งเสริมการใช้ภาษาไทย เช่น จัดเสียงตามสาย ที่อ่าน ฯ แหล่งข้อมูลความรู้หมู่บ้าน หน่วยสอดเคสลับที่ เป็นต้น
5. จัดสอนภาษาไทยในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการรวมกลุ่มผู้เรียน จัดชั้นเรียน และการใช้สื่อทั้งเอกสาร รายการวิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียงและวิดีโอ เป็นต้น
6. การผลิตสื่อและอุปกรณ์ตามสภาพความพร้อมของศูนย์ ฯ จังหวัด
7. นิเทศ ควบคุม ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน

1.5 บทบาทของจังหวัด

1. ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับภาค เขต และอำเภอ
2. ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานในระดับอำเภอในด้านศึกษาสภาพปัญหา การวางแผนการปฏิบัติงานตามแผน ตลอดจนร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้สภาพการเรียนการสอนและการใช้ภาษาไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กำกับ ควบคุม ติดตามและเร่งรัดให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

4. รายงานผลการดำเนินงาน ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบปีละ 3 ครั้ง
5. ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนทั่วไป และกลุ่มเป้าหมายทราบ เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น
6. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

1.6 บทบาทขององค์การระดับอำเภอ

ให้อำเภอโดยนายอำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย อำเภอหนึ่ง ๆ จากหัวหน้าส่วนหรือตัวแทนของอำเภอ ไม่เกิน 9 คน โดยให้ศึกษาธิการอำเภอเป็น ประธานกรรมการ ฯ และผู้ประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ถ้ามี) หรือบุคคลอื่นที่เหมาะสมเป็นกรรมการและเลขานุการให้มีบทบาทดังนี้

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอ ในทุกเรื่องทั้งในระดับ แนวนอนและแนวตั้งจนถึงระดับพื้นที่
2. ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายสนใจ ทราบ และเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น
3. สืบรวจกลุ่มเป้าหมาย จัดทำแผน ควบคุม กำกับการดำเนินงานจัด กิจกรรม นิเทศ ควบคุม ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมการใช้ภาษาไทย เช่น จัดเสียงตามสาย ที่อ่าน ฯ จัดแหล่งความรู้ จัดโตสต์ทัศนศึกษาเคลื่อนที่ เป็นต้น
5. ส่งเสริมการสอนภาษาไทยในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการรวมกลุ่มผู้ เรียน จัดชั้นเรียน และการใช้สื่อทั้งเอกสาร รายการวิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียงและวิดีโอ
6. ปฏิบัติงานอื่นตามที่จังหวัดมอบหมาย

1.7 บทบาทของตำบล

1. วางแผนการดำเนินงานส่งเสริมการใช้ภาษาไทย
2. ประชาสัมพันธ์เชิงจิตวิทยาสนับสนุนโครงการ
3. ประชุมคณะทำงานส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในระดับตำบล หมู่บ้าน
4. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาแหล่งความรู้หมู่บ้าน
5. สนับสนุนอาสาสมัคร เป็นผู้สอนในกิจกรรมส่งเสริมการใช้ภาษาไทย

6. ติดตามผลการดำเนินงาน

7. รายงานผลการปฏิบัติงาน

1.8 บทบาทของหมู่บ้าน

1. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ทุกรูปแบบเพื่อให้ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายทราบและเห็นความจำเป็น ความสำคัญของการใช้ภาษาไทย

2. สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

3. วางแผนการดำเนินงาน

4. จัดตั้งกลุ่มเป้าหมายตามแต่ละกิจกรรม

5. บริการ สอน ให้คำปรึกษา สนับสนุน ควบคุม ดูแล

6. ติดตามผลและประเมินผลโครงการ

7. รายงานผลการปฏิบัติงาน (ปีละ 3 ครั้ง)

8. ปฏิบัติงานตามผู้บังคับบัญชามอบหมาย

1.9 บทบาทของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. บทบาทหลัก

1.1 กำหนดนโยบายเผยแพร่ภาษาไทยใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านความเห็นชอบสภาความมั่นคงแห่งชาติ

1.2 กำหนดพื้นที่หลัก และพื้นที่รอง ตามลำดับความเร่งด่วนของการส่งเสริมการเผยแพร่ภาษาไทย

1.3 ตรวจสอบ บำรุงขวัญ กำกับดูแลหน่วยงานเกี่ยวข้องทุกระดับ

2. บทบาทรอง

2.1 ประสานงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาวัฒนธรรม ฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ภาษาไทย

2.2 สนับสนุนแผนงานเผยแพร่ภาษาไทยของหน่วยงานที่ปฏิบัติ

2.3 ประสานงานเพื่อหาความร่วมมือกับจังหวัดในการจัดกิจกรรมตามกลุ่มเป้าหมาย

2.4 อื่น ๆ ตามที่กำหนดในนโยบายแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.10 ศูนย์ประชาสัมพันธ์ เขต 6

1. ประชาสัมพันธ์
2. ร่วมกันผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์
3. จัดสรรเวลาออกอากาศรายการวิทยุและโทรทัศน์
4. ร่วมติดตามผล ประเมินผลโครงการ

1.11 บทบาทของสำนักงานศึกษาธิการเขต

1. ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานทุกรูปแบบ ให้ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายทราบและสนใจการใช้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น
  2. ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  3. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการเผยแพร่ภาษาไทยและกลุ่มเป้าหมาย
  4. นิเทศ วิเคราะห์ วิจัย การดำเนินงานเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยใน
- 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องในโครงการ

บทบาทหน้าที่ของผู้ประสานงานโครงการระดับภาค (ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้)

1. ดูแล รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการในระดับภาค
2. ประสานกับกรมการศึกษาออกโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในระดับภาคเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ ตามบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานดังกล่าวและการประเมินผล
3. จัดทำแผนพัฒนาโครงการในระดับภาคและการประสานงาน เพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติ
4. ประสาน อำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุน การดำเนินงานโครงการของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ ในด้านงบประมาณวิชาการ การบริหารโครงการ สื่อและวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินงานโครงการ เช่น สื่อประชาสัมพันธ์อุปกรณ์การจัดกิจกรรม กลุ่ม ฯลฯ การพัฒนาบุคลากรทุกระดับของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การวางแผนโครงการ การนิเทศติดตามผล

5. จัดประชุมสัมมนาบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการทุกระดับ
6. นิเทศ ติดตามผลและประเมินผล
7. สรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการของภาค
8. บทบาทอื่น ๆ ตามที่ได้มอบหมาย

บทบาทหน้าที่ของผู้ประสานงานโครงการระดับจังหวัด

1. ดูแลรับผิดชอบการดำเนินงานโครงการในระดับจังหวัด
2. ประสานงานและให้ความร่วมมือกับศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ ในการดำเนินงานโครงการตามที่ได้ตกลงกัน ในการจัดทำแผนโครงการ
3. กำหนดกลุ่มผู้เรียนในโครงการของจังหวัด
4. ประสานการใช้งบประมาณโครงการในระดับจังหวัด
5. นิเทศ ติดตามผลและประเมินผล
6. สรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการ
7. บทบาทอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทผู้ประสานงานการศึกษาออกโรงเรียนระดับอำเภอ

1. กำกับดูแล นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของครูอาสา ฯ ตามบทบาทหน้าที่ในโครงการ
2. ร่วมกับครูอาสา ฯ พิจารณาการวางแผนคุณภาพของโครงการในระดับอำเภอ
3. กำหนดกลุ่ม เป้าหมายเฉพาะในอำเภอที่รับผิดชอบ
4. นำแผนคุณภาพของโครงการในระดับอำเภอเสนอผู้บริหารศูนย์ ฯ จังหวัดเพื่อดำเนินการต่อไป
5. นิเทศติดตามผลการจัดกิจกรรมของโครงการในพื้นที่เป้าหมายที่รับผิดชอบ
6. ประสานกับหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่น เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ
7. ร่วมการประชุมประสานแผนโครงการ
8. บทบาทอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

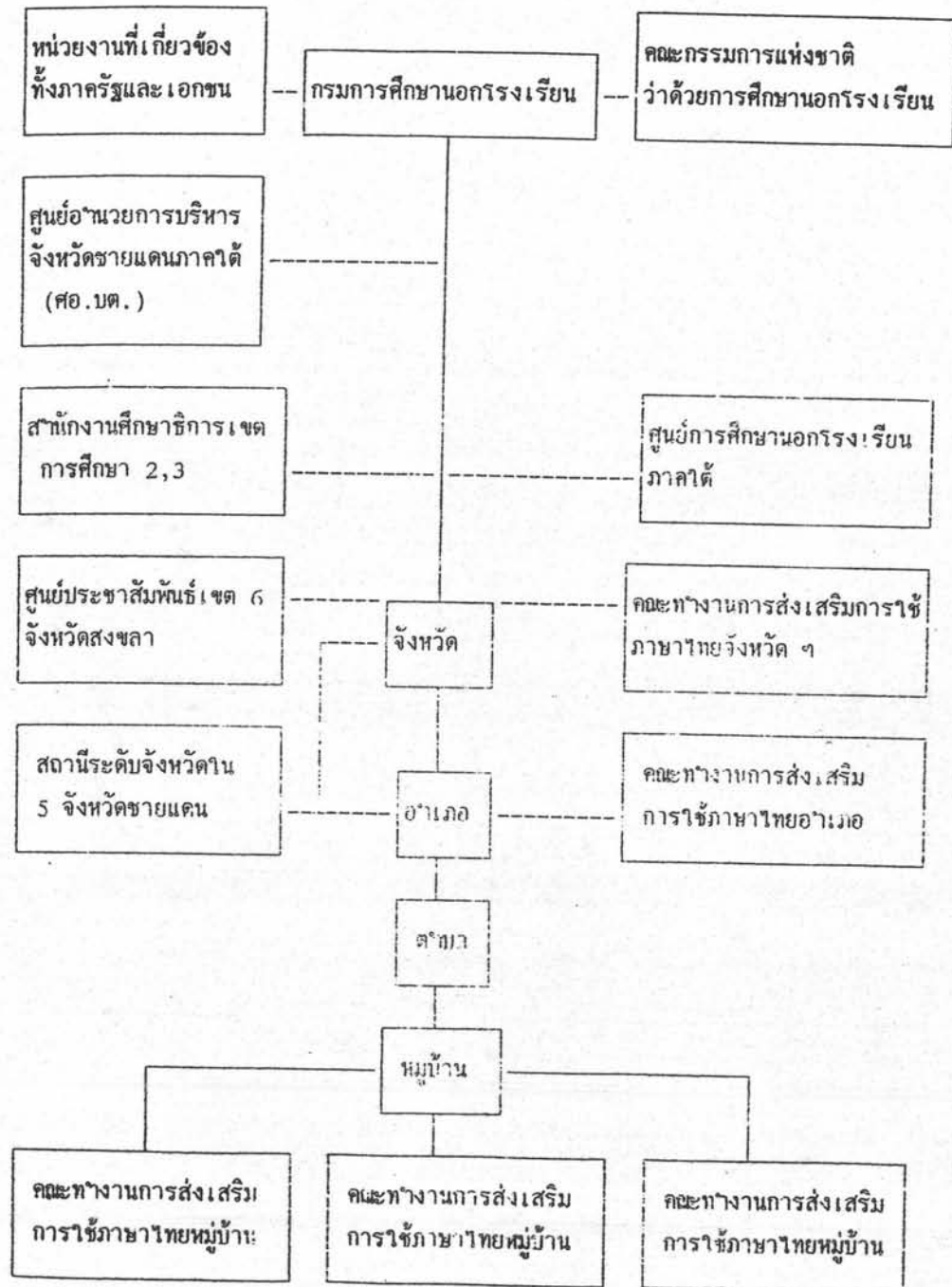
บทบาทครูอาสาสมัครในโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. สรรวจข้อมูลเพื่อการวางแผนจุดภาคให้สอดคล้องกับโครงการ ในเรื่องต่อไปนี้
  - 1.1 การกำหนดพื้นที่เป้าหมายระดับหมู่บ้าน
  - 1.2 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและปริมหว่าน
  - 1.3 การกำหนดสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและปริมหว่าน
  - 1.4 การกำหนดวิธีการประชาสัมพันธ์ การจัดกลุ่ม การดำเนินการจัดกิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายและการนิเทศติดตามผล ฯลฯ
2. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในข้อ 1 เสนอผู้ประสานงานการศึกษาอกรโรงเรียนระดับอำเภอ เพื่อดำเนินการต่อไป
3. ประชาสัมพันธ์และเสนอจัดตั้งกลุ่มผู้ริเริ่ม (กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ) และจัดทำบัญชีรายชื่อสมาชิกกลุ่ม
4. ดำเนินกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียนในฐานะผู้ประสานการพบกลุ่ม การทำกิจกรรมกลุ่ม (เห็นการเป็นผู้นำอภิปรายและประสานความคิดของกลุ่ม) การให้คำปรึกษากลุ่ม
5. การนิเทศติดตามผลและการประเมินผลและรายงานผล
6. ร่วมการประชุมประสานแผนโครงการ
7. ประสานกับหน่วยงานและองค์การในท้องถิ่น เพื่อการสนับสนุนการดำเนินโครงการ
8. บทบาทอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้โครงการการบริหารและประสานงานขององค์กรที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการดังกล่าวเป็นไปตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 3 แผนภูมิแสดงโครงสร้างการบริหารและการประสานขององค์กรใน การดำเนินงาน โครงการส่งเสริมในการใช้ภาษาไทยใน จังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินงาน

การดำเนินงานการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับชาวไทยมุสลิมซึ่งไม่ถนัดในการใช้ภาษาไทย และมีสภาพพื้นฐานที่แตกต่างกันไป ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะกำหนดรูปแบบได้อย่างเหมาะสม จึงควรเน้นการประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเสริมส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ ตลอดจนริเริ่มการดำเนินงานในส่วนที่หน่วยงานอื่นยังไม่ไปดำเนินการ จึงกำหนดเป็นการแผนการดำเนินงาน ดังนี้

1. แผนงานสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับใช้ประกอบการพัฒนารูปแบบสื่อและการดำเนินงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพทั้งทางพื้นที่ และประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ซึ่งการสำรวจนี้รวมถึงการศึกษาริวิจัยเพื่อศึกษาว่าการดำเนินงานสนองตอบต่อสภาพพื้นที่ และการนำไปใช้ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลหรือไม่เพียงใด เพื่อปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานให้เหมาะสมต่อไป
2. แผนงานประชาสัมพันธ์และสร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ แก่เจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการปลูกฝังและสร้างเจตคติที่ดีแก่ประชาชนให้มองเห็นคุณค่าและความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการติดต่อประสานงานและใช้ภาษาไทยในการเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็น และรับข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ เช่น การประชุมการจัดหน่วยปฏิบัติการจิตวิทยาเข้าสู่พื้นที่ การเผยแพร่ข้อมูลทางวิทยุ โทรทัศน์ การจัดส่งตามสาย วัสดุทัศนศึกษา
3. แผนการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และมีความรู้เบื้องต้นที่จะเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาต่อการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เป็นต้น

4. แผนงานส่งเสริมการใช้ภาษาไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาไทยให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีแหล่งความรู้สำหรับการหาข่าวสารข้อมูลและเพิ่มพูนประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาความเป็นอยู่และการเรียนรู้ถึงเรื่องราวและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ การสื่อพื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ เช่น ลิเกฮูลู่ การจัดแหล่งความรู้หมู่บ้าน การจัดทัศนศึกษา การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมายเฉพาะ เพื่อให้ผู้เริ่มรู้ภาษาไทยได้หาประสบการณ์เพิ่มเติมในโลกกว้าง เพื่อให้ได้สัมผัสกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในสังคมเปิดที่ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน

ในปีงบประมาณ 2534 กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีสภาพปัญหาเฉพาะ สรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ว่า

1. จะส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการรู้หนังสือและส่งเสริมการรวมกลุ่มส่งเสริมคุณภาพชีวิตแก่ชาวไทยต่างวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ดำเนินการหารือร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทบทวนและพัฒนาสื่อ ตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สอดคล้องกับสภาพและวัฒนธรรมของชุมชน
3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยต่างวัฒนธรรม โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกองบัญชาการทหารสูงสุด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องอาศัยความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน คือความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างผู้ดำเนินการและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งผู้รับบริการ

สำหรับในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีนโยบายที่จะจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเรื่องของการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) โดยมีวัตถุประสงค์

1. ให้ประชาชนที่เริ่มเข้าใจและพูดภาษาไทยอย่างง่าย ๆ ได้มีความรู้และทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน เพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการใช้ภาษาพื้นเมืองเดิม
2. ให้ประชาชนที่รู้ภาษาไทยแล้ว สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ได้มากขึ้นและสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้อง
3. ป้องกันการลืมภาษาไทย โดยให้มีการฝึกฝนเป็นประจำ
4. เป็นกิจกรรมนำไปสู่การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2534)

ผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการติดตามผลเป็นประจำทุกปี โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมในการติดตามผล ได้แก่ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 6 จังหวัดสงขลา และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ผลการดำเนินงานแต่ละปีได้นำเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อทราบความก้าวหน้าของโครงการและหาแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ในปีพ.ศ. 2533 ได้มีการติดตามผลโครงการส่งเสริมภาษาไทยทางโทรทัศน์ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2534) พบว่า

1. กลุ่มเป้าหมายที่ชมรายการสอนภาษาไทยทางโทรทัศน์ไปแล้วระยะหนึ่ง จะมีทักษะการฟังและพูดเพิ่มขึ้น
2. กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ (เกินกว่าร้อยละ 87) มีความพึงพอใจในรายการ "ภาษาไทยของเรา" กลุ่มเป้าหมายคนหนึ่ง ๆ จะชมรายการเฉลี่ยสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน และให้ความเห็นว่าเวลาที่ใช้ในการเสนอรายการครั้งละ 30 นาที นั้นเหมาะสมดีอยู่แล้ว ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากรายการนอกเหนือจากการเพิ่มทักษะการฟังและพูดแล้ว ได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา การศึกษานามัย ศิลปวัฒนธรรมและกฎหมาย เป็นต้น

3. ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55 - 96) มีความเห็นว่
รายการ "ภาษาไทยของเรา" มีความเหมาะสมดีแล้ว ในด้านความยาวของรายการ การเสนอคำ
หลักครึ่งละ 4 คำ กลุ่มเป้าหมายสามารถนำคำและประโยคไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการประเมินผลโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางโทรทัศน์
(วิเชียร ประดับการ, 2535) พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1. สามารถฟังภาษาไทยได้ในระดับ "ไม่เข้าใจพอใจ" และพูดภาษาไทยได้ในระดับ "ไม่
เข้าใจปานกลาง"
2. สามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้นนั้น ประสบผลสำเร็จ
น้อย
3. สามารถนำความรู้ความเข้าใจภาษาไทยไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ประสบความ
สำเร็จพอใช้

จากการดำเนินงานโครงการในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน ระยะที่ 6 ที่
ผ่านมา (พ.ศ. 2532 - 2534) พบว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และมีข้อปัญหาอุปสรรคที่
ทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการไม่บรรลุตามที่วางไว้ จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของ
กิจกรรมใหม่ในปีงบประมาณ 2535 ในเรื่องต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายของโครงการ
2. พื้นที่เป้าหมายที่เป็นจุดเน้นของโครงการ
3. การบริหารโครงการระดับภาค

จากการดำเนินงานโครงการ ในการนำไปสู่การปฏิบัติในปีงบประมาณ 2535 พบว่ามี
หลายกิจกรรมที่ไม่ได้ปฏิบัติเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น การนิเทศติดตามผล และการ
ประเมินผล การผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์พบว่ามีปัญหาจากกระบวนการจัดโครงการที่มีผู้เกี่ยวข้องอยู่ 2 ฝ่าย
คือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่จะดำเนินงานร่วมกัน ผู้วิจัยมีแนวความคิดที่จะสอบ
ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ฝ่าย เกี่ยวกับการร่วมมือการจัด
โครงการทุก ๆ ระยะ เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคในการปรับปรุงโครงการส่งเสริมการใช้ภาษา
ไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1 ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วย
  - วัตถุประสงค์การเรียนรู้
  - หลักสูตรและคู่มือในการจัดโครงการ
  - เนื้อหาในการจัดโครงการ
  - การส่งเสริมการเรียนรู้
  - สื่อและอุปกรณ์ประกอบด้วย
  - การจัดการเรียนการสอน
  - วิธีการประชาสัมพันธ์

- 2 ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย
  - การประเมินผลโครงการ
  - การติดตามผลโครงการ
  - การรายงานผลโครงการ
  - การทบทวนและปรับปรุงโครงการ
  - ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดโครงการ

- 3 ด้านการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ประกอบด้วย
  - วัตถุประสงค์การจัด
  - เนื้อหาและวิธีการจัด

4. ผู้นำท้องถิ่นกับการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย

1. แนวความคิดและความหมายเกี่ยวกับผู้นำ

ในสังคมทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ย่อมประกอบไปด้วยผู้นำเสมอ องค์การบริหารทุกระดับจึงต้องมีผู้นำลดหลั่นกันไป ลักษณะความเป็นผู้นำเป็นแบบเฉพาะอย่างหนึ่งของกรณีอำนาจ ซึ่งจะส่งผลไปถึงพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ภายในกลุ่มนั้น ๆ และอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม อันจะนำมาซึ่งความเจริญหรือความเสื่อมของกลุ่มโดยรวมได้ ผู้ที่ทำหน้าที่เหนือผู้อื่น โดยมีอิทธิพลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม รักษาเป้าหมายขององค์การและประสานอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำในส่วนของความสามารถของผู้นำนี้เองที่จะเป็นตัวการชักนำให้บุคลากรปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผลงานที่ปรากฏจะชี้ให้เห็นว่าผู้นำมีพฤติกรรมทางการบริหารเป็นอย่างไร

การที่จะดำเนินงานกิจกรรมให้บรรลุผลหรือประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่งเป็นหัวหน้าในการสร้างสรรค์ความเจริญ ซึ่งผู้ที่เป็นหัวหน้าเรียกว่า "ผู้นำ" และความจำเป็นที่ต้องมีผู้นำนั้นมีเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ (อนุกุล คสังขุครอง และคณะ, 2527)

1. เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวการดำเนินงานในทุกทางจำเป็นต้องมีเครื่องยึดเหนี่ยวเป็นจุดรวมของกำลังใจของทุกคน ดังนั้นผู้ที่จะให้ประชาชนยึดเหนี่ยวได้ก็คือผู้นำ
2. เพื่อเป็นผู้วางแผน ผู้นำย่อมได้รับมอบหมายจากหมู่คณะ สังคม ชุมชน ให้เป็นผู้วางแผนนโยบายปฏิบัติงาน ตลอดจนการตัดสินใจในการสั่งงานของสังคมนั้น
3. เพื่อเป็นผู้กระตุ้น ผู้นำจะเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่หมู่คณะในการปฏิบัติงาน ถ้าปราศจากผู้นำหมู่คณะจะขาดผู้กระตุ้นให้เกิดกำลังใจ การทำงานร่วมกันมีอาจประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
4. เพื่อเป็นผู้ปรึกษา ผู้นำทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ แก่ผู้ร่วมงานโดยหน้าที่
5. เพื่อเป็นผู้ควบคุม ผู้นำทำหน้าที่ตรวจตราควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานของหมู่คณะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบงานของหมู่คณะ
7. เพื่อความสมบูรณ์ของลักษณะโครงสร้างขององค์กร
8. เพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์
9. เพราะสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องมีผู้นำคอยปรับปรุงแก้ไข
สิ่งเปลี่ยนแปลงนั้นให้กลับเข้าสู่สภาวะที่จะปฏิบัติงานร่วมกันได้
10. เพราะลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์จำเป็นต้องให้มีผู้นำ

สำหรับผู้นำโดยหน้าที่แล้วจะต้องปฏิบัติการทุกกรณีที่จะหากกลุ่มหรือผู้ตามให้ไปสู่เป้าหมาย
ที่ได้ตั้งไว้ โดยการชักจูงหรือใช้อิทธิพลโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานของหมู่คณะบรรลุ
วัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำของกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งอาจมีเพียงคนเดียว หรือ
หลายคนก็ได้และการเป็นผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถ ทักษะและคุณสมบัติประจำตัว ซึ่งสิ่งที่
แพนหนที่สุด คือ ทุกสังคม ทุกชุมชนจะปราศจากผู้นำมิได้เป็นอันขาด (อนุกุล คสังบุญครอง และคณะ,
2527)

ในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นก็เช่นกัน จำเป็นต้องมีผู้นำซึ่งผู้นำในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นนั้น ควร
เป็นประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2530) ทั้งนี้เพราะว่าในการดำเนินงาน
พัฒนาชุมชนนั้นต้องเริ่มต้นด้วยการค้นหาปัญหา (Problems) และความต้องการ (Needs) อันแท้
จริงของประชาชนจากประชาชนนั่นเอง มิฉะนั้นบุคคลภายนอกมากบอกถึงปัญหาและความต้องการ
ของชุมชน (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2527) ด้วยเหตุนี้เองผู้นำในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นจึงมีหน้าที่ในการ
ชี้แจงแนะนำให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำเนินงานรวมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
ของสังคมให้ดีขึ้น จึงมีนักการศึกษาและผู้รู้ได้ให้ความหมายของผู้นำท้องถิ่นซึ่งพอจะกล่าวได้ ดังนี้

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นที่มีผู้คนเคารพนับถือไว้ว่าอาจหรือมีอิทธิพลต่อ
ความรู้สึกนึกคิด และการตัดสินใจของคนในท้องถิ่น หรือชุมชนนั้น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำ
ศาสนา ครู และบุคคลที่ชาวบ้านยกย่องนับถือ เป็นต้น

คณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งเอเชียและตะวันออกไกล (Economic Communication for Asia and The Far East, 1962) ได้ประชุมสัมมนาเรื่องบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชนบทของประเทศแถบเอเชีย และตะวันออกไกล ซึ่งควรเป็นแม่บทของผู้นำท้องถิ่น ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวประชาชน และในความต้องการที่จะปรับปรุงตัวเอง
2. เป็นผู้ที่รักการทำงานร่วมกับประชาชน
3. เป็นผู้ที่ประชาชนกล่าวถึงเสมอ
4. เป็นผู้ที่ทำงานเป็นตัวอย่างที่ดี
5. เป็นผู้ที่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
6. เป็นผู้ที่ตั้งใจและทำงานเพื่อส่วนรวม
7. เป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน
8. เป็นผู้มีสุขภาพดี
9. เป็นผู้มีความสุจริตใจ
10. เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรม
11. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้
12. เป็นผู้ที่ให้เกียรติยกย่องผู้อื่น
13. เป็นผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในงานส่วนรวม
14. เป็นมิตรที่ดีของคนทุกชั้นทุกวรรณะ
15. เป็นผู้ที่พร้อมจะรับฟังเหตุผลและปรึกษาหารือกับผู้อื่นในปัญหาสำคัญ ๆ ของท้องถิ่น

สมยศ พุ่มหว่า (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่น โดยสรุปไว้ ดังนี้

1. เป็นผู้นำความรู้ ความคิดและวิทยาการแขนงใหม่สู่ชาวบ้าน
2. เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชาวบ้าน
3. เป็นผู้รวบรวมปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน
4. เป็นผู้ช่วยนักพัฒนาผลักดันงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530) กล่าวไว้ว่า "ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนเคารพนับถือไว้วางใจ และเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของประชาชน"

ภาธร เจริญวัฒน์ (2532) กล่าวไว้ว่า "ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงสามารถเป็นหูเป็นตาในเรื่องต่าง ๆ ให้กับทางราชการ รวมทั้งสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก้ไขต่อไปได้ดีที่สุดด้วยเช่นกัน"

สัญญา สัญญาวัฒน์ (2526) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนไว้โดยสรุป คือ

1. ผู้นำท้องถิ่น เป็นสื่อความคิดสองทาง (Two-way Communication)
2. เป็นผู้ชักนำประชาชนเข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและด้านพัฒนาคน
3. นำความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2520) ได้สรุปบทบาทและหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. พลังหนุนสิ่งใหม่
2. ผู้แนะแนวทาง
3. ผู้จัดกิจกรรมของกลุ่ม
4. ผู้เป็นสัญลักษณ์

พัลลภ สุจานงค์ และคณะ (2524) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า "โดยทั่วไปแล้วงานพัฒนาชุมชนมักจะเริ่มต้นจากผู้นำท้องถิ่นและจะแผ่ขยายออกไป หากชาวบ้านมีปัญหาหรือความต้องการอะไร จะร่วมกันวางแผนและโครงการ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหานั้น ๆ และผู้นำท้องถิ่นยังเป็นตัวชักนำความช่วยเหลือหรือบำรุงรักษาบรรยากาศแห่งการทำงานรวมตลอดถึงอำนวยความสะดวกในการสื่อสารความคิดและความรู้สึก"

พัฒนา บุญรัตน์ (2527) ได้กล่าวว่า "ผู้นำชุมชนเป็นคนที่สามารถจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตามและลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จนพากันไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด" และยังได้แบ่งผู้นำชุมชนออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ผู้นำแบบทางการ (Formal Leader) ได้แก่ ผู้มีอำนาจโดยได้รับการคัดเลือกของทางราชการต่าง ๆ เป็นผู้เข้าไปดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ครูประภม พัฒนาการ คณะกรรมการสภาตำบล และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

2. ผู้นำไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ได้แก่ บุคคลที่ชาวบ้านเคารพยกย่องเป็นผู้มีความสามารถทำให้ชาวบ้านเคารพเชื่อฟัง

จากที่กล่าวมาแล้วจึงพอจะสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลสำคัญที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน สามารถเข้าใจสภาพชุมชนได้อย่างแท้จริง มีบทบาทและหน้าที่พัฒนาชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ที่จะส่งเสริมงานด้านการศึกษา และสามารถเป็นผู้นำในการชักนำจูงใจประชาชนมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพสูงขึ้น

การดำเนินงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เกี่ยวกับการจัดโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บุคคลที่มีความสำคัญที่และสนับสนุนการจัดโครงการได้ดีก็คือผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีประสบการณ์งานพัฒนาชนบทและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ เนื่องจากเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่และมีความใกล้ชิดกับประชาชน กลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นอย่างมาก เนื่องด้วย

1. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่คนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ ในชนบทนั้นประชาชนให้ความเคารพนับถือผู้นำท้องถิ่นว่าเป็นผู้ที่สามารถนำท้องถิ่นให้อยู่ดีมีสุข ผู้นำท้องถิ่นจึงมีความสำคัญมาก ต่อการส่งเสริมงานการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องการริเริ่มโครงการ การจูงใจให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมและการช่วยเหลือติดตามผลการดำเนินงาน

2. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นอาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ย่อมรู้สภาพและปัญหาของท้องถิ่น ย่อมมองเห็นความต้องการและแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นมากที่สุด

3. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานส่งเสริมการพัฒนาชนบท งานการพัฒนาชนบทนั้นได้จัดทำมานาน ผู้นำท้องถิ่นได้ร่วมในการดำเนินงานนี้มาตลอดเวลา ทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีประสบการณ์ในการทำงานด้านส่งเสริม ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนด้วย เพราะการศึกษาเป็นงานหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ผู้นำท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการเรื่องการจัดสถานที่ กำลังเงิน กำลังกาย สนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียน

4. ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ใกล้ชิดกับหน่วยงานราชการและเอกชน ผู้นำท้องถิ่นได้ปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะให้การสนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นโครงการที่จะเกี่ยวข้องและประสานสัมพันธ์กับผู้นำท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน เป็นอันมากและผู้นำท้องถิ่นจะเป็นตัวเชื่อมโยงและประสานกับประชาชนในท้องถิ่นให้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการได้เป็นอย่างดี

2. บทบาทของผู้หน้าที่้องถิ่นต่องานการศึกษาของโรงเรียน

เนื่องจากผู้หน้าที่้องถิ่นเป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่นและอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน จึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการส่งเสริมงานการศึกษาของโรงเรียน สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์

งานการศึกษาของโรงเรียนนั้นมักกว้างขวาง หลายกิจกรรมประชาชนทั่วไปไม่ทราบ ผู้หน้าที่้องถิ่นจึงมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมงานการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี การประชาสัมพันธ์จะทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1.1 การประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ ผู้หน้าที่้องถิ่นควรทำความเข้าใจและศึกษา กิจกรรมของงานการศึกษาของโรงเรียน แล้วทำการเผยแพร่ให้คนในหมู่บ้านรู้ว่างานการศึกษาของโรงเรียนประเภทใดจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของคนในหมู่บ้าน

1.2 การประชาสัมพันธ์เพื่อจูงใจ ผู้หน้าที่้องถิ่นควรประชาสัมพันธ์จูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มารับบริการกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้มากที่สุด การประชาสัมพันธ์ทั้งเผยแพร่และจูงใจ ผู้หน้าที่้องถิ่นอาจใช้วิธีการแบบใดก็ได้ คือ

1.2.1 การพบปะพูดคุย

1.2.2 การประชุมชาวบ้าน

1.2.3 การใช้เอกสาร

2. บทบาทในด้านการประสานงาน

เนื่องจากงานการศึกษาของโรงเรียนมุ่งส่งเสริมให้คนได้มีศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนจึงมาจากหลาย ๆ หน่วยงาน ผู้หน้าที่้องถิ่นจึงต้องทำหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้ให้บริการและประชาชนผู้รับบริการ และประสานงานระหว่างหน่วยงานบริการด้วย ผู้หน้าที่้องถิ่นจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานงานตั้งแต่ เริ่มต้นกิจกรรมจนถึงสิ้นสุดกิจกรรม และจัดกิจกรรมต่อเนื่องกันไป บทบาทดังกล่าวนี้จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้หน้าที่้องถิ่น โดยเฉพาะงานการศึกษาของโรงเรียน จะประสานกันในเรื่องดังนี้

2.1 ประสานงานกับหน่วยงานที่ให้บริการการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้มาจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อคนในหมู่บ้าน และตรงต่อสภาพความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน

- 2.2 ประสานระหว่างหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นให้ทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี
- 2.3 ประสานงานระหว่างครูผู้สอน หรือผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนกับผู้เรียนหรือผู้มารับบริการ
- 2.4 ประสานงานงานกับหน่วยงานที่ให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องการรายงานผลการทำงานของตัวแทนของหน่วยงานนั้น ๆ ที่มีต่อท้องถิ่น
3. บทบาทในการควบคุมติดตามผลและให้คำแนะนำ
- ผู้นำท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยควบคุมดูแลติดตามผลการทำงานของผู้ให้บริการ และให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่มี
4. บทบาทในการรายงาน และให้ข้อเสนอแนะ
- ผู้นำท้องถิ่นจะมีบทบาทในการรายงานผลสำเร็จของกิจกรรมและปัญหาที่ควรปรับปรุงแก้ไขแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน การรายงานอาจจะรายงานในรูปของการบอกเล่าหรือเป็นหนังสือก็ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์
5. บทบาทในการให้สวัสดิการแก่ผู้สอนหรือผู้ให้บริการการศึกษานอกโรงเรียน
- ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่บทบาทมากในการให้ความปลอดภัยแก่ผู้สอนหรือผู้จัดกิจกรรม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526)

จากที่กล่าวมาแล้วจึงสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นมีความมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน และสามารถเป็นผู้นำในการชักนำและจูงใจให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา เพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยต่างวัฒนธรรม พบว่า

1. ชาวไทยที่พูดภาษามลายูท้องถิ่น มีโอกาสทางการศึกษามากกว่าชาวไทยกลุ่มที่พูดภาษาเขมร ส่วย เยอ และชาวไทยภูเขา
2. ชาวไทยที่พูดภาษามลายูท้องถิ่น มีอัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาสูงกว่าชาวไทยที่พูดภาษาเขมร ส่วย เยอ และชาวไทยภูเขา
3. อัตราการเลื่อนชั้นของชาวไทยที่พูดภาษามลายูท้องถิ่น อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนในกลุ่มชาวไทยที่พูดภาษาเขมร ส่วย เยอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2531 อ้างถึงในการศึกษาของ เกษม รัชสิโยภฤกษ์) เกี่ยวกับเรื่องอิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โดยทั่วไปการศึกษาของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจเพราะประชาชนขาดความสนใจทางด้านการศึกษาภาษาไทย และไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล ทำให้คนอ่านออก, เขียนภาษาไทยได้มีน้อย แต่ต่อมา หลังจากมีโครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาค ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับการเรียนภาษาไทยค่อนข้างดีขึ้นรวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย ได้เข้ามาดำเนินการให้พอเหมาะ แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม สำหรับปัญหาการศึกษาก็คือ ในขณะที่รัฐบาลสนับสนุนให้เด็กไทยมุสลิมเรียนหนังสือไทยในเมืองไทย แต่ผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมมองไม่เห็นว่าการเรียนภาษาไทยจำเป็นหรือมีประโยชน์อย่างไร จึงมิได้ส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนรู้อาษาไทยอย่างจริงจัง เพราะแม้แต่การติดต่อกับราชการก็ยังมีสามแปดให้ หรือเจ้าหน้าที่พูดภาษามลายูเสียเอง และอีกประการหนึ่ง ก็คือ ชาวไทยมุสลิมสนใจให้ลูกหลานเล่าเรียนทางศาสนา ทั้งที่รัฐได้สนับสนุนให้ชาวไทยมุสลิมได้รับการศึกษาเหมือนกับคนทั่วไป เช่น สนับสนุนให้เยาวชนมุสลิมที่จบชั้นมัธยมศึกษาได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอาชีวศึกษาเป็นกรณีพิเศษ แต่ทำได้น้อยเพราะการศึกษาในระดับต้น ๆ รัฐบาลปล่อยให้บิดามารดารับผิดชอบเอง ทำให้มีเด็กชาวไทยมุสลิมจำนวนมาก มิได้เรียนวิชาสามัญในโรงเรียนอย่างทั่วถึง

นพดล โรจนอุดมศาสตร์ (2523) ศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาในมณฑลปัตตานี (พ.ศ.2449-2474) พบว่า นโยบายที่สำคัญในการจัดการศึกษาในมณฑลปัตตานี คือ ต้องการให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ให้สามารถพูดภาษาไทยได้ แต่โรงเรียนที่รัฐบาลได้จัดขึ้นในระยะแรก ๆ นั้นอยู่ในวัดทั้งสิ้น ทำให้ผู้ปกครองไม่พอใจที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน พ.ศ.2453 รัฐบาลได้พยายามที่จะแทรกการสอนพูดภาษาไทยในโรงเรียนสุเหร่า ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ประชาชนตั้งขึ้น เพื่อสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลาม แต่ก็ไม่ได้ผล พ.ศ. 2464 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น แต่ในหมู่คนที่นับถือศาสนาอิสลามมักจะหลีกเลี่ยงไม่ให้ลูกหลานเข้าเรียนหนังสือใหม่ สำหรับปัญหาการจัดการศึกษาในมณฑลปัตตานีนี้มีมากมาย เช่น ปัญหาการขาดแคลนครูงบประมาณและปัญหาทางสังคม อันเนื่องมาจากภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของประชาชนส่วนใหญ่ด้วย รวมทั้งการไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนประชาบาล

เปรมจิต บุตรสีทา (2523) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการสอนภาษาไทยในโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม เขตการศึกษาสอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารเห็นความสำคัญและประโยชน์ของวิชาภาษาไทยไม่น้อย เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาไทย ครูจึงไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการนิเทศติดตามผลการเรียนการสอน
2. ด้านตัวครูผู้สอน พบว่า ครูมีจำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป นอกจากนี้ครูยังต้องทำหน้าที่ยื่น ๆ อีกเช่น งานธุรการ เป็นต้น รวมทั้งครูขาดกำลังใจและความรู้ในเรื่องวิธีสอนภาษาไทยแก่ผู้พูดภาษามลายู
3. ด้านจุดมุ่งหมายของวิชาภาษาไทย พบว่า จุดมุ่งหมายกว้างและสูงจนเกินไปในการสอนแต่ละครั้งครูไม่ได้ประเมินผลว่าสอนบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่
4. ด้านหลักสูตร เนื้อหา แบบเรียน คู่มือครู พบว่า ครูขาดแคลนเอกสารหลักสูตร แบบเรียน คู่มือครูมากที่สุด เนื้อหาในหลักสูตรยากเกินความสามารถของนักศึกษา
5. ด้านวิธีสอนและกิจกรรม พบว่า วิธีสอนและกิจกรรมที่ครูนำมาใช้มากที่สุดได้แก่ การบรรยายเนื้อหาตามบทเรียน การบรรยายแล้วสาธิต ส่วนการจัดเล่นเกม ละครหรือ

บทบาทสมมุติ ครูนำมาใช้น้อย ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากครูขาดความรู้เรื่องวิธีสอนและกิจกรรม และการใช้อุปกรณ์

6. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า วิธีที่ครูนำมาใช้มากที่สุด คือ การใช้ข้อทดสอบประจำภาค ส่วนวิธีสังเกตจากการทำกิจกรรมและวิธีอื่น ๆ ครูนำมาใช้ปานกลาง

7. ด้านนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความรู้เดิมเกี่ยวกับการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยต่ำ ขาดความสนใจในการเรียน มาเรียนไม่สม่ำเสมอ มีอุปกรณ์การเรียนไม่พร้อมและค่อนข้างซีอายุ

8. ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักศึกษา พบว่า บุคคลในครอบครัวไม่นิยมพูดภาษาไทย ฟังรายการวิทยุหรือดูโทรทัศน์ภาคภาษาไทย ทั้งยังขาดแคลนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สำหรับให้เขาอ่าน

ธีรณัฐ ทีปะบาล (2530) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและครูภาษาไทย ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูภาษาไทย เกี่ยวกับการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรม ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมิน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ผู้บริหารและครูภาษาไทยเห็นด้วยมากในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์วิชาภาษาไทย การศึกษาเอกสารต่าง ๆ และนำไปใช้ในการเรียนการสอน ความเหมาะสมของโครงสร้างของหลักสูตร ลักษณะของเนื้อหา รายวิชาบังคับและวิชาเลือกภาษาไทย และประโยชน์รายวิชาเลือก ยกเว้นการจัดบริการทางด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ซึ่งทางโรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งผู้บริหารเห็นด้วยมากแต่ครูภาษาไทยเห็นด้วยน้อย

2. ด้านวิธีสอนและกิจกรรม เกี่ยวกับการใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ผู้บริหารเห็นว่าครูภาษาไทยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ มาก แต่ครูภาษาไทยเห็นว่าน้อย ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งผู้บริหารและครูภาษาไทย เห็นสอดคล้องกันว่าน้อย

3. ด้านสื่อการสอน ผู้บริหารและครูภาษาไทยเห็นสอดคล้องกันว่า ครูภาษาไทยใช้สื่อการสอนวิชาภาษาไทยน้อย

4. ด้านการวัดผลประเมินผล ทั้งผู้บริหารและครูภาษาไทย เห็นด้วยมากในเรื่องวิธีการและเวลาที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูภาษาไทย เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชาด้านวิธีสอนและกิจกรรม ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยเฉลี่ยพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นในข้อเวลาซึ่งใช้ในการวัดและประเมินผล

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ (2534) ได้รายงานผลการประเมินโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางโทรทัศน์ สำหรับชาวไทยมุสลิมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปผลการประเมินได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. สรุปผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ทั่วไปของการประเมิน สรุปในลักษณะของภาพรวมได้ว่า ผลการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ การส่งเสริมและพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้ภาษาไทยเพื่อการติดต่อสื่อสาร (ฟัง พูด) กับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้นนั้น ได้ผลอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ และในด้านการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายหาความรู้ความเข้าใจในภาษาไทยไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้นนั้น ได้ผลอยู่ในระดับน่าพึงพอใจปานกลาง

2. สรุปผลการประเมินตามวัตถุประสงค์เฉพาะของการประเมิน สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการฟังและการพูดภาษาไทยของกลุ่มเป้าหมาย

2.1.1 ทักษะการฟังภาษาไทย ได้ผลอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ

2.1.2 ทักษะการพูดภาษาไทย ได้ผลอยู่ในระดับน่าพึงพอใจปานกลาง

2.2 ความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ของกลุ่มเป้าหมาย ได้ผลอยู่ในระดับ ไม่น่าพึงพอใจ

2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายหาความรู้ความเข้าใจในภาษาไทยจากการเรียนภาษาไทยทางโทรทัศน์ตามโครงการส่งเสริมการใช้ภาษาไทยทางโทรทัศน์ สำหรับชาวไทยมุสลิมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปใช้เพื่อการพัฒนา

คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น มีจำนวนมากพอสมควร เมื่อประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ปรากฏว่า ฟ้าพึ่งพอใจปานกลาง

จังหวัดสตูล (2530) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาค้นคว้าและสภาพการใช้ภาษาไทยในจังหวัดสตูล พบว่า

1. ชาวไทยมุสลิมที่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของจังหวัดสตูลส่วนใหญ่ มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรและการประมงแบบเลี้ยงตนเองร้อยละ 53.4 ได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 11.8 ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันและร้อยละ 19.9 ไม่ได้เข้าโรงเรียน ประชากรกลุ่มนี้ไม่ค่อยสนใจกิจกรรมบันเทิงแต่สนใจและให้ความสำคัญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมบรรยายธรรม และกิจกรรมเกี่ยวกับการกีฬา
2. ชาวไทยมุสลิมที่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของจังหวัดสตูลมีความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทยได้ดี แต่โอกาสในการใช้ภาษาไทยมีน้อย
3. ชาวไทยมุสลิมที่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของจังหวัดสตูลมีความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทยสูงกว่าการอ่าน การเขียน ประชากรกลุ่มนี้ไม่ชอบอ่านหนังสือ แต่ชอบฟังวิทยุและโทรทัศน์ รายการวิทยุที่ชอบที่สุด คือ รายการข่าว และรายการเพลง ส่วนรายการโทรทัศน์ที่ชอบมากที่สุด คือ รายการข่าวและรายการละคร
4. ชาวไทยมุสลิมที่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของจังหวัดสตูลมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษาไทย
5. ความต้องการทางการศึกษาของชาวไทยมุสลิม ที่ไม่นิยมใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของจังหวัดสตูล ต้องการความรู้เกี่ยวกับวิชาช่างต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับการเกษตร

สรุปกรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวความคิดในการจัดโครงการและความสำคัญของการจัดการศึกษาออกโรงเรียนตามแนวคิดของนักวิชาการ และหน่วยงานต่าง ๆ ตามที่นำเสนอแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นกรอบแนวความคิดดังนี้

ภาพประกอบที่ 4 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

